

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

Könyvtár- és információtudományi
szakfolyóirat

59. évfolyam
HU ISSN 0041-3917

2012/06

Tartalom

Ajánló

Bánhegyi Zsolt: **Paradigmaváltás, új generációs katalógus, virtuális konzílium**

Cikkek

- HORVÁTH Zoltánné: **A könyvtári információs portáloktól a
problémaalapú tudásportálokig – paradigmaváltás?**223
- DÁVID Adrienne – TERNAI Zita: **Adattármustra. Könyvesboltok**240

Beszámolók • Szemlék • Referátumok

- McCORMACK, Nancy: **Lehetetlen küldetés? A papír nélküli könyvtár jövője**
(Ref.: Kovácsné Koreny Ágnes) 255
- MARTIN, Rebecca A.: **Értéknövelt szolgáltatás az olvasóknak: ingyenes és nyílt hozzáférésű
források megtalálása** (Ref.: Drótos László) 259

Hírek

- A Proquest felvásárolta az ebrary-t • A British Library Manuscript Online sorozat újabb része • Az EBSCO új adatbázisa: World Politics Review • A Bowker kiadta a Books in Print új változatát • A Britannica megjelentette az Image Quest-et • A The New York Times digitális előfizetése • Az Internet Archive e-könyvkölcsönző programja • A Thomson Reuters új Web of Knowledge adatbázisa • A Yale gyűjtemények digitalizált képanyaga • A McGraw-Hill új e-könyv platformja • Az EBSCO és a Wilson egyesült • Bővült a Gale digitális gyűjteménye
(Összeállította: Szántó Péter)262

Scientific and Technical Information

Hungarian journal of library and information science

Vol. 59 • 2012/06

Summaries

HORVÁTH, M.: From information portals in libraries to problem-based knowledge portals. A paradigm shift? 223

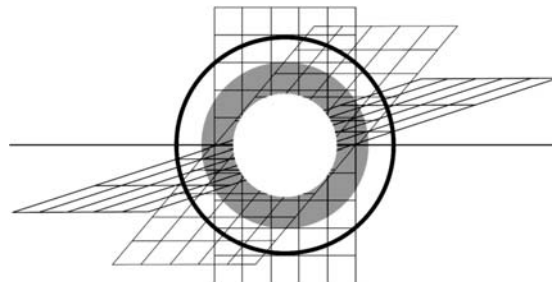
The IQPortal – which relies on open-source software and Web2.0 tools – is an innovative product of IQSYS Zrt. The article describes some of its most important library apps: federated search, interlibrary lending and statistics, online and interactive games for the promotion of reading, a medical portal service (under the name “virtual consultation – Ask the Doctor...”), knowledge bases of libraries, integrating library systems with the portal. The development lines of library services as integrated with the portal are analysed in a wider context, so are other, network-based collaboration solutions. The use of library and research information through community web places leads to substantial changes, and as a consequence, to an inevitable synergy of relevant phenomena.

The new service package of OCLC – a partner of IQSYS – called „Webscale Management” that moves all routine library work processes to the web through sharing and global records management is presented. An attempt is made, based on international examples, to predict the next phase in the evolution of library portals. Related developments may be interpreted as a paradigm shift because there are considerable changes in the habits and

rules of data and information management, in the needs for and community spaces of sharing information, that pertain not only to libraries, but also to individual research areas. Services are built on a collaborative platform, with institutions not only sharing but creating – synthesised – information and materials, using codification procedures. Examples are presented from the international practice of evidence-based information provision. The integrated services of knowledge management nature are both network- and community-based, and are tailored to personal needs, tasks and serve problem-solving. Seeing the quick advancement of community web spaces it is difficult to judge yet whether it is IT development or the impact of the social network that has a stronger effect on information sharing, on user requirements and on research progress which depends on available data and information.

DÁVID, A. – TERNAI, Z.: Scrutiny of Hungarian databanks. Bookshops240

In the series “Scrutiny of Hungarian databases” independent experts evaluate various Hungarian online content services from the point of view of their use by libraries.

Horváth Zoltánné

A könyvtári információs portáloktól a problémaalapú tudásportálokig – paradigmaváltás?

Az új típusú információs igények és szolgáltatások paradigmaváltásként értelmezhetők, mert a használói szokások és a szakterületek információ- és adatfüggősége nagymértékben átalakult. Csökken a választóvonal a használók, szolgáltatók, valamint a fejlesztők között, és erősödik a kölcsönös egymásra utaltság és inspiráció. A közösségi web által nyújtott új lehetőségek tömeges alkalmazása mellett vajon az informatika fejlődése, vagy a közösségi háló (social network) hatása erősebb-e az információ megosztásának folyamatában? Vállalatunk, az IQSYS Zrt. innovációs termékeivel igyekszik felvértezni a könyvtárakat a paradigmaváltásra, és ezért kínálja számukra az IQPortált, a nyílt forráskódú, web 2.0 eszközrendszerre alapozott könyvtári alkalmazását. A portálszoftver bemutatása mellett a tágabb kitekintés érdekében megvizsgáljuk az egyéb hálózati könyvtári megoldások tendenciáit, ismertetjük partnerünk, az OCLC „web-scale management” gyűjtőnévvel illetett új szolgáltatáscsomagját, és a könyvtári portálok várható fejlődési irányaira is kitérünk. A kooperatív új irányok sorában ismertetjük az „evidence-based”, vagyis orvosi bizonyítékokon alapuló kodifikált portálszolgáltatásokat, amelyek már nem információ-, hanem problémaközpontú tudásmenedzsment-alkalmazások, és új szemléletet igényelnek technológiában, kapcsolatrendszerben és szolgáltatásban egyaránt.

Virtuális „szerkesztőségek” és fejlesztői közösségek – paradigmaváltás az információszállításban?

Eredetileg a Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtár részére készített orvosi könyvtári portál kommunikációs („virtuális konzíliumok”) és egészségnevelő szolgáltatásának, és más implementációinknak ismertetését tűztük ki célul. Az „open source” szoftverre alapozott IQPortálunk fejlesztése kapcsán, illetve a fenti portál kialakítását megelőzően áttekintettük a külföldi könyvtári portálok megoldásait, és ennek függvényében érdemesnek látszott tágabb összefüggésben megvizsgálni a szolgáltatástípus alkalmazási lehetőségeit, és a portálhoz integrált egyéb könyvtári eszközök fejlődési irányait. A nemzetközi kitekintés során az „evidence based”, vagyis az orvosi bizonyítékokon alapuló információforrások felépítésére, használatára és folyamatos frissítésére vonatkozó példákban plasztikusan érzékelhető volt, hogy az információs szolgáltatások sajátos fejlődési irányai nemcsak az új technológiák alkalmazását, hanem

új típusú együttműködési és szolgáltatási stratégiákat kívánnak, amelyeket nevezett orvosi szolgáltatások keretében nem véletlenül információs stratégiai szervezetek¹ alakítanak ki, szorosan együttműködve az orvosi könyvtárakkal. Az együttműködés követelménye nemcsak az új szolgáltatási igények kiszolgálása miatt látszik megkerülhetetlennek, hanem a könyvtári rendszerek tervezésében, a más rendszerekhez való illesztés, integrálás miatt is. A könyvtárak hagyományos dokumentumközpontú szolgáltatásait a problémaalapú és a tudásmenedzsment-szolgáltatás keretrendszeré váltja fel. Sokan paradigmaváltásnak tekintik az adatoknak a tudományban betöltött egyre növekvő szerepét, az adatok kezelésében történt szabványosításokat és formanyelveket, amelyek a könyvtári metaadat-kezeléstől elvezetnek a géppel értelmezhető szövegekig a szemantikus webfejlesztési irány térhódítása során. A könyvtárosok mentori és katalizatori szerepkörben speciális, egyénre szabott szolgáltatásokat kínálnak (könyvtári „coaching”), és új jelenségek tűnnek föl a hagyományos könyvtári feladatok mellett. Lássunk ezekből néhányat a teljesség igénye nélkül:

- a dokumentumalapú leírás új irányokkal jelenik meg (mű szintű leírás, fogalmi hálók, formális leíró nyelvek fejlődése az automatikus tartalomértelmezés irányában);
- megváltozott az előállítás módja: kooperációs termékek és szolgáltatások, globális rekordgazdálkodás és rekordátvétel, virtuális besorolási álmányok (authority fájlok), névterek, földrajzi azonosítók, digitalizálás nemzetközi kooperációban;
- a szállított információ formájában: metaadatok mellett/helyett szöveges és képi tartalom, folyóiratok mellett cikkgyűjtemények és e-folyóiratok szelektálása és letölthetősége, e- és hangos dokumentumok, szelekciós, kodifikált információforrások;
- az információ szállításában, közreadásában: a könyvtár mint elektronikus vagy virtuális szerkesztőség, szelektált, szűrt, csoportra szabott elektronikus tájékoztató dokumentumok publikálását végzi a portálokon;
- növekszik a képi jelölők, a vizualizáció, szimuláció és egyéb „second life” típusú információs megoldások terjedése;
- mobilizálódik az információ: a könyvtárak kiköltöznek a közösségi hálóra, a külső információk és dokumentumok beáramlanak a könyvtári portálokra;
- a mobil mint információs eszköz könyvtári alkalmazása mellett (mobilra épített könyvtári és marketing szolgáltatások) megjelenik a mobilra épített oktatás az új generációs játéktechnika és a virtuális fantáziavilágok, a „second life” típusú alkalmazások beépítésével és megoldásaival, amelyek új lehetőségeket jelentenek az egyéni oktatási csomagokban és a mobilra épített számonkérésben.

Az interneten korlátlanul elérhető információk környezetében a felhasználók már nem elégednek meg az egy intézményre alapozott szolgáltatásokkal, a könyvtárak bevonják a külső forrásokat is, és virtuálisan kiköltöznek a felhasználók gyülekezési helyeire. Az új típusú katalógusok kialakítása nemcsak az új nemzedék (Google, bennszülött, millenniumi, avatár stb.) követelményei miatt sürgető, hanem a fejlett rendszerekhez való kapcsolódás hazai és nemzetközi követelményei miatt is. Az együttműködésen alapuló hálózati és virtuális közösségek, tájékoztató eszközök szintézisének példaként partnerünk, az OCLC új, „web-scale management”² gyűjtőnéven ismert információs stratégiáját szeretném példaként bemutatni magas szintű technológiai és kooperatív jellemzőivel. Az új technológiák könyvtári beépülése mentori sze-

re körbe hozta a könyvtárakat egyes társadalmi rétegek tekintetében, ugyanakkor az interneten kialakuló felhasználói közösségek új típusú szokásai és követeléseinek lényegében túlhaladottá teszik az eddigi begyakorlott könyvtári módszereket és fejlesztői megoldásokat. A könyvtárak számára az erős technológiai függés a folyamatos tanulás és önképzés követelményével új pályaképeket és beállítódásokat is eredményez.

A paradigmaváltás tehát jelenti egyrészt az adatok és információk folyamatosan növekvő és megváltozott szerepét, másrészt pedig a web 2.0 közösségi információkezelés gyakorlatát, amely nemcsak a közösségi, hanem a tudományos információk cseréjét, kontrollját, megújítását, megosztását is teljesen más alapokra helyezte. A változások átalakítják a belső törvényszerűségeket is, leginkább látványosan a felhasználói szokásokat: nem dokumentumokra keresnek, hanem információra, amely növeli az előzetes szelekció és szintézis követelményét, a keresés szemantikai jellegének fejlődését. A keresőtől elvárják, hogy gyorsak és egyszerűek legyenek, mint a Google, de jelentés-tanilag is támogassák a szelekciót a beépített automatizmusokkal.

A gyűjteményalapú szolgáltatástól az elektronikus források szintéziséig

A könyvtáros már nemcsak tudás- és dokumentumközvetítő, hanem tartalomszerkesztőként is helyt áll mint webszerkesztő, webtárnok, webkönyvtáros, webpublikátor stb. A portál virtuális tárolóiban elhelyezi a saját maga által készített, szelektált vagy szerkesztett szöveges információkat, és a tartalmakhoz létrehozza a megfelelő szerkezetet a portál keretrendszer-eszközkészletével. A jelenlegi könyvtári polarizálódás jellemzésére igen figyelemreméltónak tartom *Robin Murray*, az *OCLC* egyik szakértőjének 2006-ban megjelent prezentációját és tanulmányát³, amelynek alapján – némi leegyszerűsítéssel – három nagy csoportba próbáltam sorolni a könyvtári szolgáltatásokat:

1. *Gyűjteményalapú* (könyvtári e-katalógusok, e-folyóiratok).
2. *Webalkalmazásokra épülő* szolgáltatások (az 1. típuson felül a könyvtári információs portálok, külső adatbázisok és információforrások, metaadatokkal kereshető digitalizált dokumentumok és repozitóriumok stb.).
3. *Specializált és szintetizált elektronikus forrásokra épülő, mobilizált szolgáltatások*, amelyek az 1. és 2. fejlődési szakasz szolgáltatásai mellett

probléma- és tudásalapú, vagyis használói csoportokra alapozott, témák szerint szelektált koherens webes szolgáltatás együttesből állnak.

Az 1. és 2. típusú szolgáltatás elemzésére most nem térünk ki, meggyőződésünk, hogy mindhárom típusú könyvtári szolgáltatás hosszan tartó együttélése várható, típusonként eltérő hangsúlyokkal. Vizsgálatunk fókuszában a 3. típus áll, amelyhez hazánkban hiányoznak a kooperációs formák szervezeti megoldásai és részben a technológiai feltételei is.⁴

Új generációs katalógusok – „web-scale management” stratégiák

A Robin Murray nyomán végzett csoportosítás szerint a 3. – és részben a 2. – típusba tartozó könyvtáraknál jelentős szerepe van a technológiai fejlődésnek, és az ún. „Google”, valamint az őket követő nemzedékek igényeinek, a néhány éve rohamosan fejlődő web 2.0, és a „social network” hálózati kommunikációs eszközök gyors térhódításának, amelyek kiemelten jól sikerültek a könyvtárak vonzáskörében. Az új virtuális kommunikációs csomópontok két szempontból is a fiatal generációkhoz köthetők: egyrészt felkínálják a „pörgős” és előírásmentes formációkat, másrészt a sajátos, csoportjellemező kommunikációs stílus jól szolgálja a fiatalok elkülönülési igényét. A virtuális közösségekhez tartozók egy része elégedetlen, proaktív, magasra értékeli saját forrásait és elvárásait, kritikával fogadja a „hivatalos” szolgáltatásokat.⁵ A hivatalos értékelés lehet elfogadó vagy elutasító, de a jelenséggel mindenképpen számolni kell, és számol is a könyvtárak közössége. Az OCLC új generációs termékeinek és szolgáltatásainak fejlesztése terén három jelentősebb összetevőt emelhetünk ki, amelyek egymásra hatásuknak köszönhetően erős szinergiákat eredményeznek:

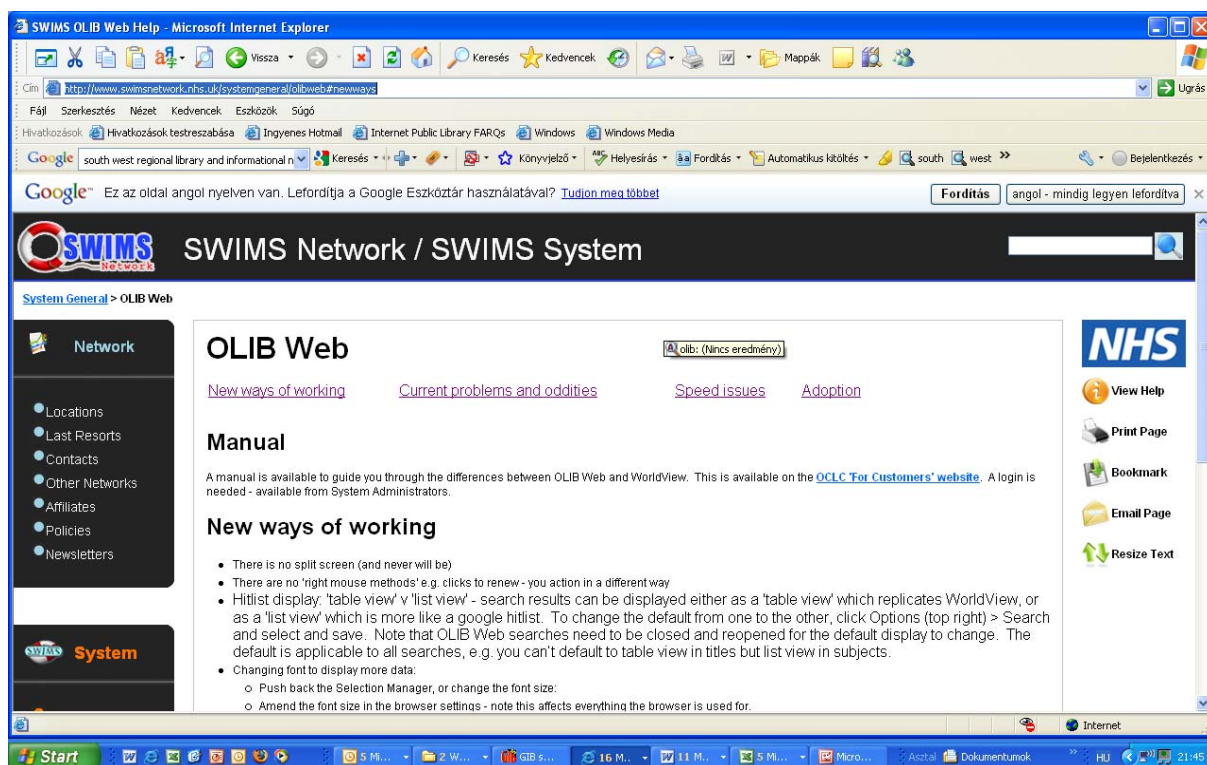
1. *Grid infrastruktúra – rácsrendszer*, világméretű hálózati integrált technológia és szolgáltatási hálózat, amelynek egyik válfaja a „cloud” vagyis felhő-technológia;
2. *„Web-scale management” – web szintű könyvtárkezelés*, vagyis minden könyvtári folyamat kihelyezése a hálózatra;
3. *„Social network” –világ szintű hálózati közösség web 2.0 technológiai alapon* a dinamikus változó tartalom, a perszonalizáció és a források gyors használatának elősegítésére.

„Grid” alapelv és szolgáltatás

A „grid” vagy „rács” hálózati elv érvényesülése olyan hálózatba szervezett számítógépek együttesét jelenti, amelyen elosztottan helyezkednek el a rendszerek, kiugró megterhelés esetén van igénybe vehető háttértár (*clusterek*), és az egyes alkalmazások meghívják a másik szerveren futó alkalmazásokat (*service bus*). Az elosztott hálózaton az integrált rendszerek szabványos folyamatszervezéssel⁶ működnek a háttértárak, a metaadatok közös alkalmazásával. A formális nyelvek, leíró logikák és szabványok fejlesztésében – épp az adatcsere és közös metaadat-gazdálkodás érdekében – az OCLC-nek vezető szerepe van.⁷ A „grid” alapelv kulturális vonatkozása az, hogy a nagy közös alkalmazáshoz a rendszer minden tagja hozzáadhatja saját tartalmát, a rekordokat, a szolgáltatásokat, szakértőket, technológiát és az egyes könyvtárak/könyvtárosok kompetenciáit, speciális gyűjteményeit, és cserébe hálózati hozzáféréssel veheti igénybe ezeket az eszközöket saját adataihoz, például a nemzetközi együttműködés keretében működő *VIAF (Virtual Authority File)* esetében.⁸ A felhőtechnológia alapján működő rendszerek továbblépve ezen az állomáson, egy-egy nagy közös szerveren működtetnek több, akár különálló adattárat, vagy egy szoftver bérleti használatával épülnek az egyes könyvtárak meghatározott szinten elkülöníthető, vagy egyesített adatbázisai. A WorldCat, a WorldCat Local, és az OLIB is használható már felhőtechnológia segítségével (*1. ábra*).⁹ Bár a trendek szerint a felhőtechnológia rohamos elterjedése várható a technológiai specializálódás és a kiszámíthatatlan terhelési kiugrások miatt (l. digitalizálás), hazánkban az épp megszerzett infrastruktúrát nehéz lesz bérleti rendszerre átváltani, még nincs meg hozzá a kellő bizalom.

A „Web-scale Management Service (WMS)” lényege és hatása

Az OCLC új könyvtári stratégiáját és termékeit, az új generációs könyvtári katalógust (WorldCat), a web szintű adatgondozást, a „web-scale management”, a mobil-, illetve a felhőtechnológiára, valamint a „grid” hálózati architektúrára alapozott szolgáltatásokat, a hálózati könyvtárosi tevékenység jellemzőit több konferencián és előadáson ismertettük.¹⁰

1. ábra Angliai NHS (National Health Service) könyvtárak közös hálózati fejlesztési portálja az OLIB rendszer fejlesztéséhez

A „web-scale management” olyan munka- és szolgáltatási felületet igényel, amely alkalmas a kooperatív megoldásokra. A stratégia a tradicionális könyvtári rendszerektől eltér abban, hogy a szolgáltatás tagkönyvtárai webalapú közösségi könyvtári eszközöket használnak a metaadatok szervezéséhez, a kölcsönzéshez, beszerzéshez, licenkezeléshez, és a munkafolyamatok szervezéséhez, fejlesztéséhez, a szellemi tulajdonjog védelméhez. A könyvtárak megoszthatják infrastruktúrájukat, forrásait, szoftvereiket, hardvereiket. A hálózati közösségi technológia talaján kialakulnak és működnek az integrált alkalmazások, kooperatív szolgáltatások, globális metaadat-konverziós eljárások, mindez pedig az együttműködők tudásszervezését is jelenti, közös intellektuális eredmények létrehozásával.

A WMS szolgáltatásnál a web teljes mértékben a könyvtári technológia platformjává válik (nem találati lista, hanem weboldal jelenik meg az előkeresett tételhez teljes felhasználói funkcionalitással), már nem egy szolgáltatási munkafelületet jelent a felhasználók tájékoztatására, hanem teljes mértékben a munkavégzés, a szolgáltatás, a kooperáció és a tudásszervezés eszköze.

A WMS szolgáltatási filozófia és technológia prototípusa a WorldCat globális elektronikus katalógus és szolgáltatási rendszer, amely egy széles termékcsalád modúláris együttesét jelenti. Az önállóan beszerezhető rendszerek és modulok integráltan működnek.¹¹

WorldCat – külső források mobilizálása és szintézise a rekordban

A WorldCat különlegessége, hogy a bibliográfiai adatok köré portálszerű szolgáltatásokat is szerveznek, és megindult a dokumentumszintű leírás átváltása FRBR – funkcionális modellszintű – műszintű leírásra.¹²

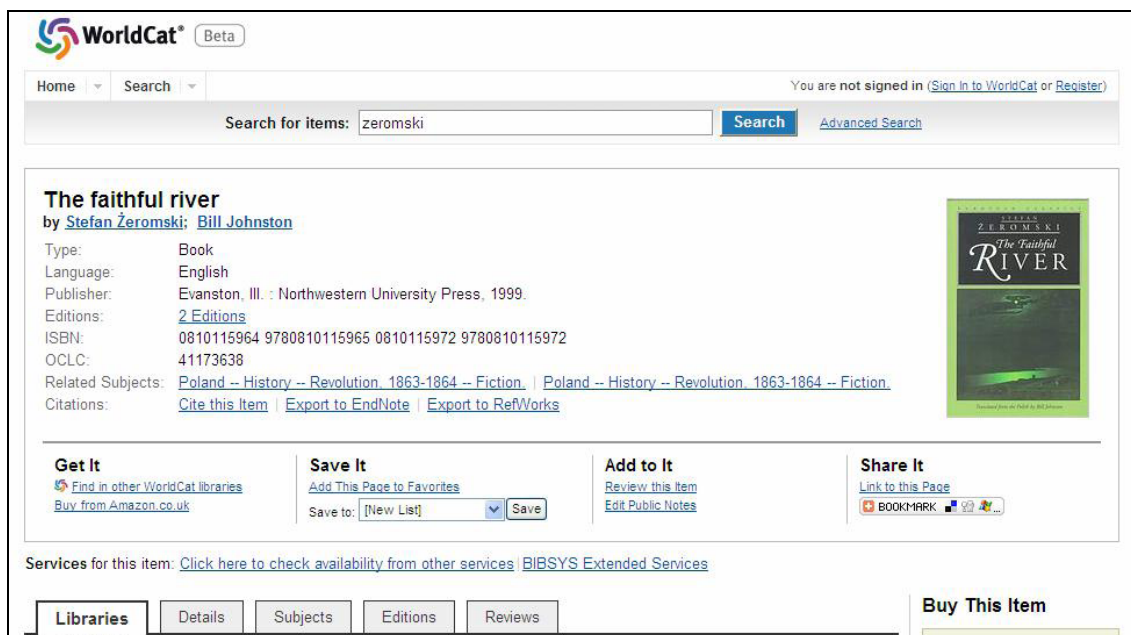
Az új generációs katalogizálás fontos stratégiája, hogy nem a dokumentumból indul ki, hanem információközpontú vagy műalapú feldolgozás jellemzi, ezeket a leíráshoz külső forrásokból is átvesszi (pl. a mű színházi feldolgozása, zenei mellékletek, hasonló művek, megvásárolható kiadások, közeli könyvtárban lévő kiadások stb.), de ezen felül a bibliográfiai leíráshoz társít egy keretrendszert, amelyből a felhasználó a szokásos tranzakciókat elindíthatja. A tájékoztatás elvileg a világ

összes nyilvános forrásából történhet(ne) egy művel kapcsolatban, a könyvtári kreativitás és az intézmény feladatköre befolyásolhatja, mennyi és milyen összetételű adatot, szöveges információt társítanak a leíráshoz.

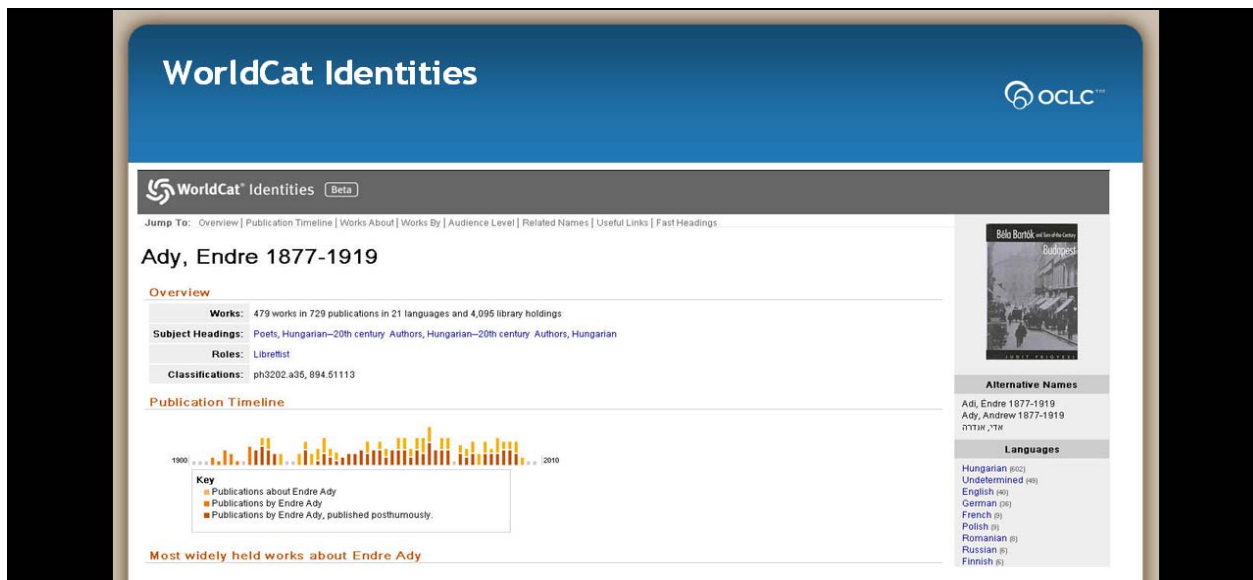
Természetesen a könyvtárközi kölcsönzés, vagy az Amazon oldalra linkelés és rendelés része a rekordnak, vagyis a felhasználó a rekordból tran-

zakciókat indíthat (kölcsönzés, másolás, letöltés, átadás stb. [2. ábra]).

Igen hasznos modul a WorldCat Analysis, amely az azonos rendszert használók számára könyvtár-típusokhoz rendelhető mintaállományok szerinti automatikus állományelemzést végez, vagy a VIAF és a WorldCat Identities (3. ábra), amelynek keretében például megjeleníthető egy szerző publikációs gyakoriságának grafikonja.¹³

2. ábra A WorldCat rekordból indítható tranzakciók

3. ábra Ady Endre publikációs gyakorisági grafikon – a WorldCat VIAF (Virtual Authority File) szolgáltatáshoz tartozó WordCat Identities szolgáltatásból

„Social networking” – világméretű felhasználói közösség

Ha a hálón élő nemzedék tagjait a könyvtár meg szeretné szólítani, akkor találkoznia kell velük olyan webszínhelyeken, ahol szívesen időznek és csoportosulnak, és meg kell mutatnia azt, hogy miben tud jobb szolgáltatást nyújtani az önálló szörfözésnél. Számos kutatás született már az új típusú felhasználókról, szokásaikról, ezért a részletekre itt nem térek ki, csak néhány összefoglaló jellegzetességre szorítkozom, amelyek az új generációs könyvtár-informatikai eszközök és portálok szempontjából is fontosak:

- A népszerű weboldalakhoz hasonló eszközöket szeretne használni a könyvtárban is, közvetlen elérést, linkeket igényel a szöveges információhoz, értékelt, kiegészítő szolgáltatásokat vár (kivonat, tartalomjegyzék, vélemény).
- Szeretne mindent egy képernyőről elérni, nem szereti több rendszerből előkeresni a számára szükséges információkat, nem az intézmény, nem a dokumentum, hanem a találat, az információ érdekli, ezért szívesebben használja a cikkgyűjteményeket az elektronikus folyóiratok teljes számai helyett, szeretné formálni is a tartalmakat (web 2.0), véleményének hangot akar adni, visszajelzést vár igényeire, saját tartalmait tárolni kívánja.

A közösségi háló és a web 2.0 jelenségei visszahatnak nemcsak a könyvtári, hanem egyéb alkalmazások fejlődésére is, ami egy teljesen új, fordított fejlődési szakaszt jelent a professzionális mérnöki fejlesztői közösség által teremtett informatikai kultúra mellett. A fogyasztói oldalról jövő technológiák önállósodva és önálló életet élve, váratlan területeken megerősödve, saját rétegjellemzőkkel, jelentős szociológiai és egyéb társadalmi vonatkozásokkal erős külső hatásként, megkerülhetetlenül befolyásolják az informatikai rendszereket.¹⁴

Információ- és problémaközpontú szolgáltatás – a könyvtári portálok generációi

A könyvtárak, miközben megszületnek a pesszimista jövőképek, kreativitással, folyamatos önelemzéssel és a kapcsolatos önképzéssel keresik az új utakat a kulturális és oktatási intézmények hálózatában betöltött szerepük megtartására, megújítására. Láthatóvá akarják tenni, hogy a könyvtári adatok és szolgáltatások hozzáadott értéket képviselnek a nemzetközi adathálózaton. A

web új fejlődési irányjaiban felértékelődik az a tudás és gyakorlat, amelyet a könyvtárosok a metaadatok kialakításában, szervezésében, egységesítésében és cseréjében végeznek, akkor is, ha a nemzetközi kutatási szervezetben nem csak könyvtárosok foglalkoznak ezzel a tevékenységgel. A hálózati kommunikációt lehetővé tevő eszközök és szabványok (Z39.50, OAI-PMH, MARC stb.) nemrég még ismeretlenek voltak a fejlesztő informatikusok között, ma már azonban portálok, metaadatok szervezését ezek nélkül nem lehet szakszerűen működtetni.

Az információs és a web 2.0 alapú könyvtári portálok

A könyvtár „virtuális szerkesztőségi” szerepéhez átgondolja és elkészíti a legmegfelelőbb tartalmi struktúrát, amely a kiszolgált szakterület összetételét nemcsak leképezi, hanem a lényeg kiemelésével hozzáadott értéket nyújt a tájékozódáshoz, az információszerzéshez. *A portál nem egyszerűen digitális vagy elektronikus információk és dokumentumok gyűjteménye, hanem új és attraktív megoldási keretrendszer arra, hogy a tájékozódást, az információk elérését egy új technológia használatával elősegítse.* A portál azonban önmagában sem több egy technológiai vázról, amelynek feltöltésére, tartalmi és strukturális kialakítására a hirtelen nagyon szélessé váló nyilvánosság figyelembevételével kell vállalkoznia a könyvtárnak. Az általunk eddig létrehozott öt könyvtári portálimplementáció tapasztalatai alapján nagyon újszerűnek, emberpróbálónak is nevezhetnénk a könyvtárosok által vállalt feladatot.

Az információs és a web 2.0 könyvtári portálok egy része a cikk elején szereplő hármastagolás (1. 3. jegyzet) szempontjából a 2. típusba tartozik vagy átmenetet képez a 3. típusba, és fő tájékoztatóként dokumentum- és információalapú szolgáltatásokat ajánl, vagy a könyvtár ez irányú szolgáltatásait népszerűsíti. A 3. típusba tartozó könyvtárakra inkább jellemző, hogy bár természetes átfedésben vannak az előző két típus szolgáltatásaival, igen erős tényezőként szerepel a gyorsaság, a hatékonyság, a személyes megjelenés nélküli kiszolgálás (is) és néhány újabb szempont:

- digitális saját és külső információforrások kínálata, kereshetősége, amely kooperációs lehetőséget nyújt hazai és külföldi alkalmazásokkal;
- multimédia alkalmazások beépítése, amelyek általában a portál alkalmazásai, vagy önálló film- és képtárak integrációjával valósulnak meg;

- az interaktivitás és kollaboráció online alkalmazásai a webszíntereken (e-learning, „kérdezd a...” típusú tudásközvetítés; önfejlesztő játékok stb.);
- az ún. on demand szolgáltatások (digitalizálásra, képi információk biztosítására, webes könyvtárközi kölcsönzéshez stb.), fizetési lehetőségekkel, igények webes folyamatkezelésével;
- szemantikai jellegű szolgáltatások (autoreferátumok, intelligens keresés stb.);
- megjegyzések, kommentárok, amelyekkel a felhasználói tudás beáramolhat a hivatalos rendszerekbe;
- az ún. „immersive web”, „second life”: a valóság kiterjesztése 3D környezetre, vizualizációval, animációkkal, szimulációval vezérelt expresszív jelentéstartalommal, amely markáns változásokat jelent a portálok és az oktatási rendszerek számára, például a mobil telefonra épített egyéni oktatási folyamatban.¹⁵

A követelményekhez olyan könyvtári portálra van szükség, amely dinamikus tartalomszolgáltatást valósít meg, nem egy előre elkészített merev struktúrában, hanem változtatható szerkezetben. A portál tervezésénél intenzív intellektuális képzelőerővel kell megszervezni egy tájékozódásra, tanulásra ösztönző információs szerkezetet. A könyvtár virtuális közösségének viselkedése és szokásai gazdag tapasztalati tényanyagot jelentenek a tervezéshez és módosításokhoz, amelyek a portál friss és aktuális tartalmához szükségesek.

Az azonnali nyilvánosság teljesen nyitottá teszi az előzőekben általában két személyre alapozott könyvtári tájékoztatást. Minden hiba vagy hiányosság látható módon és nyilvánvalóan feltárul, a szolgáltatási információ azonnalisága és erős marketing hatása viszont nagy lendületet ad a tájékoztatáshoz.

IQPortálok – dinamikus tartalomkezelés, virtuális szerkesztőség, interaktivitás

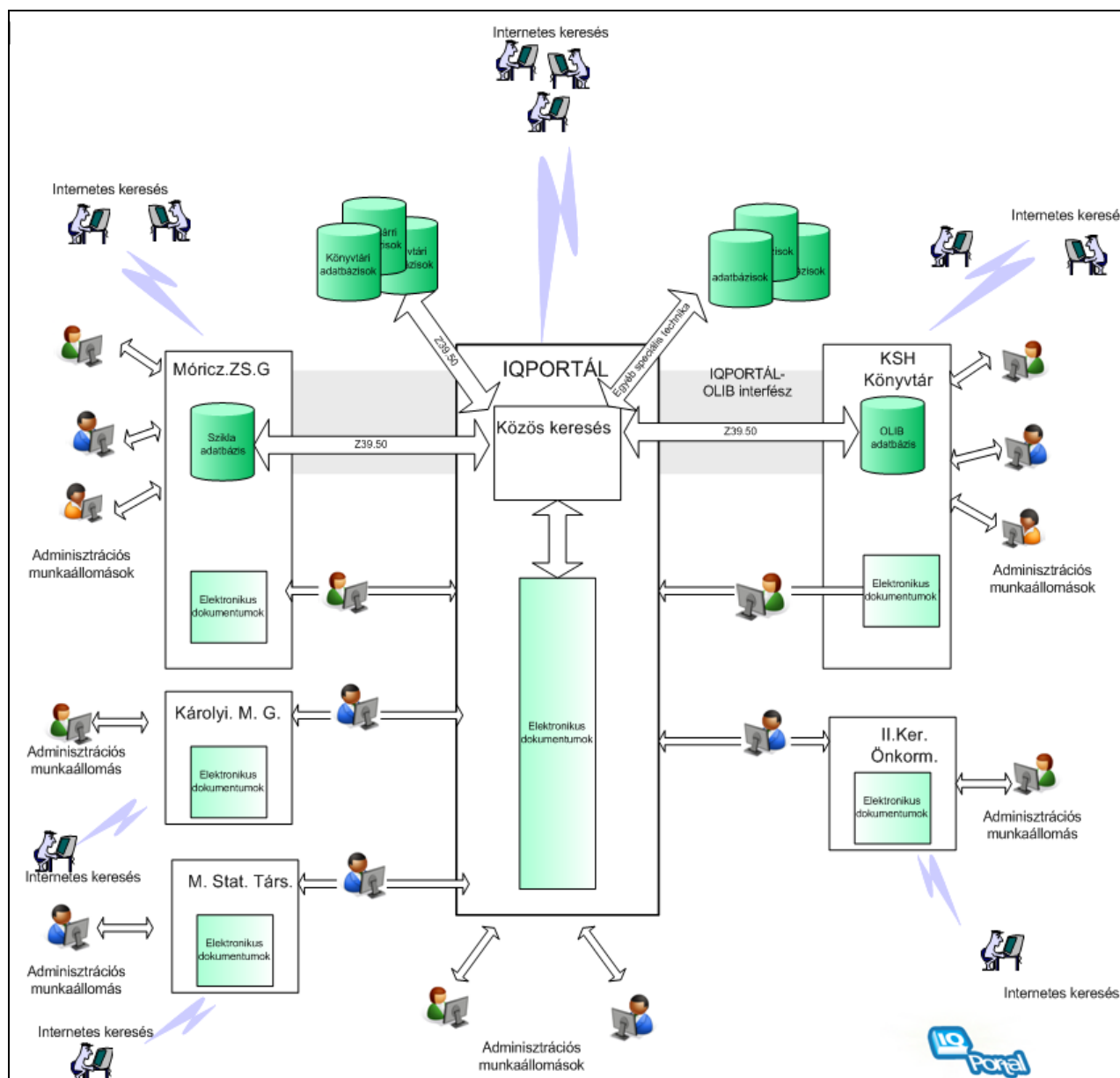
Az IQPortál fejlesztésénél már az innovációs szakaszban az volt partnereink kérése, hogy önállóan, fejlesztői beavatkozás nélkül működtethető portált szeretnének az önálló tartalomszerkesztés és – szerkezetkialakítás érdekében. Portálfejlesztésünk ezt az önállóságot kockázatok nélkül támogatja, és a web 2.0 eszközkészlettel nyújt lehetőséget az interaktív szolgáltatások működtetésére, továbbiak beépítésére, a felhasználók személyes aktivitására.

A nyílt forráskódú szoftvereken alapuló IQPortál eszközkészlet biztonságos architektúrát nyújt az információ típusának megfelelő szerkezet és az információk elhelyezésére (4. ábra). Miért eszközkészletről beszélünk? Maga a portálszoftver több rendszer integrációján alapul, de a hazai alkalmazások kifejlesztésénél új alkalmazások beillesztésére is sor került.¹⁶

A portálprojektek során az IKR-ek integrációjára is vállalkoztunk, a konzorciumi könyvtárak esetében többféle rendszer közös keresését integráltuk a portál közös kereső funkciójához (OLIB, Szirén, Aleph, e-Corvina, Szikla). Az integrációra azért is szükség volt, mert a könyvtáraink OLIB rendszerei olyan modulelemekkel és funkciókkal rendelkeznek, amelyek természetes módon illeszkednek a portál interaktív, 24 órán át igénybe vehető szolgáltatásaihoz: információkutatásra, új beszerzésekre, tájékoztatásra vonatkozó igények szöveges megfogalmazása, amelyek feladatként jelentkeznek a könyvtárosnál, és amelyekre otthon is választ kaphatnak a beiratkozott olvasók. A kérések és megoldások tárolódnak a rendszerben a későbbi újrahasonosítás vagy frissítés érdekében, ugyanis bekerülnek a rendszer adatbázisába egy beépített és speciális, munkafolyamat-támogató „workflow” eszköz segítségével. A kérés stációi az igénylő számára is láthatók a weboldalon, a választásban pedig letölthető elektronikus dokumentumokat vagy dokumentumokhoz vezető linkeket is átvehet az olvasó saját számítógépén (5. ábra).

Az interaktív szolgáltatások sorába tartozik az OPAC-ból indítható kölcsönzés, előjegyzés, személyes adatok módosítása, raktári bekérés, vagyis az igény feladásától elektronikusan lehet a kéréseket intézni.

Interaktív eszközökkel fejlesztettük a MOKKA-ODR és a könyvtári rendszerek kapcsolatait, amelyeknél az OAI PMH protokollon való begyűjtést lehetővé tévő modul emberi közreműködés nélkül biztosítja a nap 24 órájában a könyvtár állományának arathatóságát a példányinformációkkal együtt. A KSH-ban a retrospektív feldolgozást az „OLIB-on web” modul bevezetésével távoli munkavégzéssel oldottuk meg, amelynél vékony kliensen biztosított az adatbázis távoli elérése a feldolgozásnál. A megoldás az OCLC felhőbe kihelyezett rendszerekkel kapcsolatos fejlesztéseinek és technológiájának köszönhető.¹⁸

4. ábra Portálarchitektúra a KSH Könyvtárban¹⁷

A tartalombővítéshez nélkülözhetetlen „virtuális szerkesztőség” működtetése új kompetenciákat igényel a feladatra kijelölt munkatársaktól, amelyekhez összetett ismeretek szükségesek (kiváló nyelvi kifejező készség, jó marketingérvék, strukturákban való gondolkodás képessége stb.). A könyvtár falai közül kiszabadult írásos információkat hatalmas felhasználói közösség figyeli és értékeli, és az általában páros tájékoztatási szituációkból ki kell lépünk egy előre tervezett tájékoztatási folyamatszervezés virtuális színtereire. A web 2.0 portálok kommunikációs adottságai számtalan lehetőséget ki-

nálnak arra, hogy a folyamatszervezésünk vagy információs közléseink hatását és marketingjét akár keresetlen visszajelzések formájában is felmérhessük (blog, fórum, komment, chat stb.).

Tudásmegosztás – tartalomszolgáltatás

Az információs portálok fontos funkciója, amely már a tudásporthok fejlődési irányába mutat, hogy egyes kiemelt témákhoz szöveges tudásbázisok kialakítását lehet biztosítani. A tudásbázisok integrálják a könyvtári katalógusok, elektronikus formájú

bibliográfiák, linkgyűjtemények és szöveges állományok együttesét. Folyamatos bővítések belső és külső forrásokból, digitalizálással történnek – a határt csak a könyvtári munkaerő szabad kapacitása, kreativitása szabhatja. A tudásbázisok később az újabb technológiai fejlesztések nyomán fejleszthetők lesznek új típusú keresők alkalmazásával, adat- és szövegkapcsolatokat lehetővé tevő technológiákkal és egységesítéssel. A tudásbázisok folyamatosan bővülnek az intézmények speciális feladatainak és a helyi, kiszolgált (szak)terület adottságainak megfelelően, például a KSH-ban (6. ábra) a *Fényes Elek*¹⁹ és egyéb *Statistikai* tudásbázisok, a *Katona József Könyvtárban* a *Katona József* és a *Kodály Zoltán* tudásbázisok, de ide sorolnám a *Vasi Digitális Könyvtár* is a *Berzsenyi Dániel Könyvtár* gondozásában²⁰, amely a helyismereti információkból építi a megyére vonatkozó digitális gyűjteményét, vagy a *Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtári Portál* egészségügyi Tudástárát.

A portálok tudásbázisai lehetővé teszik a belső és külső információk szűrt és szelektív szolgáltatását,

többnyelvű elérhetőségét, folyamatos frissítését. Az IQPortál a szerkezeti kialakításhoz és grafikai tervezéshez olyan eszközkészletet kínál, amelyet kellő körültekintéssel a könyvtárosok önállóan módosíthatnak, a konzorciumi tagok számára pedig saját portledek, „kiskapuk” szolgálnak önálló információk elhelyezésére.

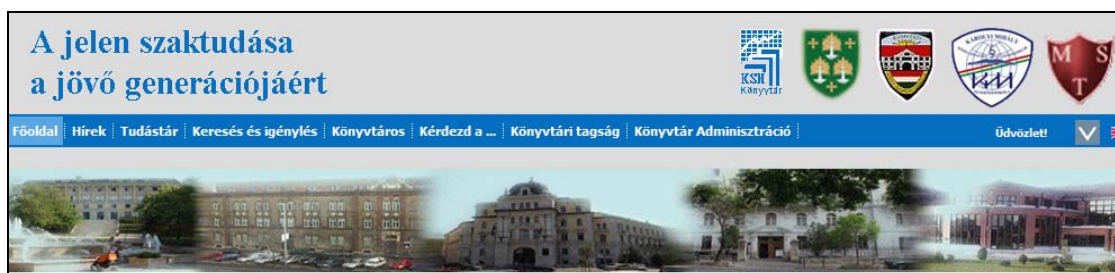
Webes „on demand” tranzakciók: közös keresés, könyvtárközi kölcsönzés

A könyvtári portálon minden munkafolyamat a weben történik, a közös keresés és a könyvtárközi kölcsönzés folyamatait is a weben oldjuk meg az IQPortál megvalósításaiban, így a könyvtárközi kölcsönzés teljes folyamata weben végezhető és követhető. A felhasználó és a szakszemélyzet számára is on-demand szolgáltatásként, választható funkciókkal, elfogadott vagy visszautasított szolgáltatásokkal, a folyamat végén automatikus időközi statisztikákkal biztosított a webes könyvtárközi kölcsönzés. A dokumentumok elektronikus formában is igényelhetők, amelyek átvételét a felhasználó visszaigazolja a portálon.

Keresések		Igények:-			
Cím/Név	Szám.	Cím	Teljes leírás	Státusz	
Nevek	476	CIB bankkal kapcsolatos		Folyamatban	
Tárgyszavak	473	Műtárgyakkal kapcsolatos anyagok	Szeretnék képeket letölteni	Megoldott	
Sorozatok	472	Euró	Kérem gyűjtsék össze a 2009-ben megjelent Euróval kapcsolatos cikkek listáját	Folyamatban	
Egyszerű keresés	463	Adó	Adóval kapcsolatos 2006-ban megjelent könyvek listáját szeretném megkapni	Továbbított	
Osszetett keresés	456	Árfolyampolitikával kapcsolatos irodalom	Kérem gyűjtsék össze az árfolyam politikával kapcsolatos 2005-2007-es könyvek listáját	Nyitott	
ISBN / ISSN					
Kiadó					
Időszaki kiadványok					
Olvasói műveletek					
Olvasói adatok					
Listák					
Mentett keresések					
Olvasói kérdés					
Linkgyűjtemény					
Kijelentkezés					
Kapcsolatok					
OCLC PICA					
IQSYS					

Azonosító	456
Cím	Árfolyampolitikával kapcsolatos irodalom
Leírás	Kérem gyűjtsék össze az árfolyam politikával kapcsolatos 2005-2007-es könyvek listáját
Státusz	Nyitott
Várt teljesítés	2011-09-15
Válasz	2011. szeptemberében egy workshopot rendeznek a kérdéssel kapcsolatban, további információkért keressen bennünket!
Külső forrás	
Belső forrás	Adjusting to EMU / Brian Ardy, Iain Begg, Dermot Hodson, Imelda Maher, David G. Mayes Bulgaria's institutions and policies: Integrating into Pan-European markets / Bartłomiej Kaminski (2006) Cambodia: Rebuilding for a challenging future / David T. Coe, Il Hounq Lee, Wafa F. Abdelati, [et. al] (2006) Central banks and the challenge of development / [Authors : Malcolm D. Knight, Amartya Sen, et. al] (2006) Conference on experience with and preparations for the euro: May 10 to 12, 2006 / Oesterreichische Nationalbank. Stability and Security (2006) Disinflation, fiscal sustainability, and labor market adjustment in Turkey / Pierre-Richard Agénor, Henning Tarp Jensen, Mathew Verghis, Erinc Yeldan (2006) European integration / Athina Zervoyianni, George Argiros and George Agiomirgianakis European monetary integration: The Euro / George K. Zestos (2006)

5. ábra Az ábra a könyvtári rendszer webfelületén az igények listáját mutatja, illetve egy kérést részletesen is megjelenít

6. ábra A KSH könyvtári portál nyitóoldaláról

A felhasználó tájékoztatást kap az igénybevétel lehetőségeiről, és online módon választ a szolgáltatásokból, fogadja el a szolgáltatás árát, határidejét és egyéb körülményeit, amelyhez a közös keresés előzetes találati listáit is felhasználhatja. A közös keresést és a könyvtárközi kölcsönzés webes munkafolyamat-kialakítását a portál és az IKR-ek előzetes integrációja tette lehetővé az OLIB, a Szikla, a Szirén, az Aleph, az e-Corvina stb. rendszerekkel (7. ábra). A könyvtári adatbázis-állományok szabványos protokollon keresztül közösen lekérdezhetők a portálon, pl. a JSTOR és az EBSCO adatbázisok esetében jogosultság beépítésével is. A közös keresés nemcsak a metaadatokra, hanem a portál-dokumentumtárak teljes szövegére is kiterjed. A könyvtárközi kérések a fenti forrásokra is vonatkozhatnak. A dokumentum beérkezéséről az olvasó automatikusan e-mailben is értesítést kap, de a kérések idejének, és az igénylők tagságának lejáratát is folyamatosan figyeli a rendszer és értesíti az igényelőket.

Speciális interaktivitás, „virtuális konzílium” és „flash” játék a könyvtári portálon

Az eddig megvalósult könyvtári portálfejlesztésekben (KSH, Berzsényi Dániel Könyvtár, Katona József Könyvtár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Központi Könyvtár – a fejlesztés megkezdésekor Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Központi Könyvtár, Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtár) a web 2.0 eszközeivel további számos lehetőséget biztosítunk a felhasználók és a tagok közötti kommunikációra. Kifejlesztettük a *Kérdezd a ...* funkciót, amely a *Kérdezd a könyvtárost!* opció révén lehetőséget ad az olvasónak mindegyik portálon, hogy kérdéseket tegyen fel a könyvtárosok számára.

„Virtuális konzílium” – „kérdezd az orvost” funkció alapján

Speciális megoldásunk a Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtár „virtuális konzílium” (8. ábra) névvel illetett szolgáltatása a „kérdezd a...” típusú kommunikációs szolgáltatások keretében, azzal a különbséggel, hogy a kommunikáció itt megmarad két személy, az orvos és a beteg között, illetve ők személyesen megnyithatják mások előtt is a megjelenített tartalmakat. A beteg és az orvos a portál kommunikációs moduljában oly módon válthat üzeneteket, hogy a portál jogosultsági rendszerével teljesen kizárható az illetéktelen, engedély nélküli betekintés, és a közérdekű válaszokból egészségnevelési tudásbázis is építhető a nyilvánosságra kijelölt tartalmakból. A feladat megválaszolásához lehetséges szakértői csoportok igénybevétele, meghívása is, részben tudás menedzsment-funkcióként.²¹

A portál Tudástár oldalán bejelentkezés alapján biztosított a hozzáférés a tematikus linkgyűjteményekhez és a teljes szövegű dokumentumokhoz. A szakmai oldalak tartalmához orvosként és egészségügyi szakdolgozóként regisztrált látogatók férnek hozzá.

„A portál általános funkcionalitásáról érdemes tudni, hogy az orvosi/egészségügyi weboldalak, elektronikus tudásbázisok, adatbázisok, e-könyvek, e-folyóiratok egy felületről való használatát megoldó integráció mellett a könyvtári adatbázisok, adattárak integrációja is megvalósításra került. A Z39.50 protokoll révén végezhető egyidejű közös keresés az MTA Könyvtára, a Magyar Országos Közös Katalógus, az Országos Széchényi Könyvtár, a SOTE Egyetemi Könyvtár, a SZTE Egyetemi Könyvtár, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, a Dél-Dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont (Pécs) katalógusaiban, továbbá a Library of Congress katalógusában, a PubMed adatbázisában.”

Könyvtárosi műveletek

Belső igények, előjegyzések | **Könyvtárközi igények** | Szállítás

Saját igények (Igénylések) | **Külső igények (Szolgáltatások)**

Szolgáltató/igénylő: **Összes könyvtár** | Konzorciumon belüli igény:

Igény típusa: **Összes típus** | Igény státusza: **Minden(kivéve lezárt és törölt)**

- Összes típus
- Kölcsönzés
- Másolat
- Elektronikus dokumentum

Dániel Könyvtár

Azonosító	Cím / Szerző	Kölcsönzés típusa	Kérés:	Állapot
242	Egyedi igény: Erdély aranykora /	Másolat	2010.12.02.	Könyvtári döntésre vár
237	Egyedi igény: Micimackó / A.A.Milne / Színes képekkel kérem.	Másolat	2010.12.01.	Olvasói döntésre vár

Chelnel Kálmán 1db
Városi Könyvtár

Dr. Bendefy László 1db
Városi Könyvtár

Móra Ferenc Könyvtár 1db

Azonosító	Cím / Szerző	Kölcsönzés típusa	Kérés:	Állapot
207	Kémiai feladatsorok felvételizőknek : Felvételi feladatsorok felvételizőknek / Tóth Zoltán Gábor	Kölcsönzés	2010.11.17.	Könyvtári döntésre vár

Büki Művelődési és Sportközpont, Könyvtár 1db

Azonosító	Cím / Szerző	Kölcsönzés típusa	Kérés:	Állapot
268	Hamlet visszánéz : Gábor Miklós arcai, szerepei / Sándor Iván, Gábor Miklós (1919-1998), Féner Tamás (1938-)	Kölcsönzés	2010.12.10.	Szolgáltatói döntésre vár

7. ábra Közös keresés és könyvtárközi kölcsönzés a Berzsényi Dániel Könyvtár Vasi Könyvtári portálján

Egészséghez segít a tudás Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtári Portál

Nyitólap | Hírek | Rólunk | Keresés és kölcsönzés | **Kérdezd az orvost** | Könyvtári tagság | Tudástár | Üdvözlét Külsős Orvos!

Kérdezd az orvost menüpont

Nyitott kérdések
Összesen 0 találat. Egyszerre 0 látható, listázva 0. és 0. között. Lap 0 / 0.

Kérdező típusa	Kérdés adatai	Állapot
----------------	---------------	---------

Korábbi válaszaim
Összesen 0 találat. Egyszerre 0 látható, listázva 0. és 0. között. Lap 0 / 0.

Kérdező típusa	Kérdés adatai	Állapot
----------------	---------------	---------

Saját kérdéseim
Új kérdés feladása...

Összesen 6 találat. Egyszerre 6 látható, listázva 1. és 6. között. Lap 1 / 1.

Kérdező típusa	Kérdés adatai	Állapot
6 Orvos	Feladás dátuma: 2011.02.23. Válasz várt időpontja: 2011.03.02.	Lezárt
13 Orvos	Feladás dátuma: 2011.04.08. Válasz várt időpontja: 2011.04.15.	Megválaszolt
16 Orvos	Feladás dátuma: 2011.08.24. Válasz várt időpontja: 2011.08.31.	Törölt
17 Orvos	Feladás dátuma: 2011.08.24. Válasz várt időpontja: 2011.08.31.	Válaszra vár
18 Orvos	Feladás dátuma: 2011.08.24. Válasz várt időpontja: 2011.08.31.	Válaszra vár
19 Orvos	Feladás dátuma: 2011.08.24. Válasz várt időpontja: 2011.08.31.	Megválaszolt

Kérdezd az orvost- használati útmutató

Látogató - Orvos

Orvoshoz kérdést csak regisztrált látogató intézhet. Maga a kérdés lehet publikus vagy nem. Kizárólag a nyilvánosnak szánt kérdésnél jelöljük be az **igen** előtti négyzetet. A kérdés megfogalmazását követően **szakterület választása** szükséges, amit a könyvtáros hagy jóvá, és továbbítja a megfelelő szakorvoshoz. A kérdés aktuális státuszát figyelemmel, kísérik az olvasó a **saját kérdéseim** felület alatt. (válaszra vár, orvosnak továbbított, visszaautósított, megválaszolt) A még meg nem válaszolt kérdés a megfelelő nyomógombbal **törölhető** vagy **modosítható**. A megválaszolt kérdés annak megtekintésekor tartalmától függetlenül a válasz vagy kérdés indítható.

8. ábra Virtuális konzílium a Zala Megyei Kórház egészségügyi szakkönyvtári portálján

„Kérdezd a statisztikust”

A KSH könyvtári portálján a *Kérdezd a statisztikust!* menüben speciálisan statisztikával kapcsolatos szakértői válaszokat kaphatnak az érdeklődők. A kérdés feladásakor lehetőség van a statisztikára vonatkozó kérdést szakterület megadásával szűkíteni. A könyvtár moderálja a kérdést, és a megadott szakterület szerint engedélyezi továbbítását a megfelelő szakterülethez rendelt statisztikushoz. A válaszok igény esetén e-mailben is megérkeznek, de magán a portálon is megtekinthetők maradnak. A kérdések és válaszok kapcsán egy speciális tudásbázis van így kiépítve, amelyhez a könnyebb kezelhetőség biztosítására a kérdések és válaszok szövegében történő keresési funkció is kifejlesztésre került (l. 18. jegyzet).

Játékok és olvasás-népszerűsítés a könyvtári portálokon

A „Közös Tudás – innovatív könyvtár” (*Nemzeti Közszerződési Egyetem* által szervezett konzorcium) és a *Bács Tudástár* (*Katona József Könyvtár* által szervezett konzorcium) portálszolgáltatásokat működtető könyvtári interaktív olvasás-népszerűsítő játékok (9. ábra) kialakítását kérték portáljukra, amelyeknek célja az, hogy a játék technológiai keretrendszerében a könyvtárak folyamatosan módosítható tartalmakat helyezhessenek el olvasók számára. A portál eszközkészletet ad arra, hogy az olvasásnépszerűsítő feladatok online kitöltését követően nyilvántartsák az eredményeket, lehetőséget teremtve a kiértékelésre és az eredmények közzétételére.

9. ábra *Erőd az olvasás* interaktív „flash” olvasás-népszerűsítő játék a „Közös tudás innovatív könyvtár” konzorciumi portálon

A keresés – ahol minden eldől. A feltáratlan vagy rejtőző információ a legdrágább?

Többször olvashattuk, hogy napjainkban a munkavállalók munkaidejük 30%-át információk keresésére fordítják, de nem minden esetben tekinthetjük eredményesnek a keresést, mert vagy pontatlan, vagy túl sok, vagy nem releváns információkat találunk, vagy egyszerűen eredménytelen a keresés. Nagy eltérés látható az információs rendszerek összességének adottságai és a felhasználók elvárásai között. Ezek közül néhány technológiai (a rendszer nem a felhasználók elvárásai szerint került kialakításra), más részük inkább szakmai, vagy folyamattervezési kérdés. Az információ- vagy tudásmegosztási csatornák, a hálózati számítógépek, adatbázisok, internet- vagy weboldalak és más online médiumok megosztási technológiai meghatározott információkeresési elméleti megalapozást követelnek, figyelembe véve a külső rendszerek által nyújtott szolgáltatásokat, az együttműködő rendszereket (pl. esetleg külső, akár nemzetközi kapcsolatokat) és a felhasználók keresési szokásainak, a kiszolgált szakmai terület információs ciklusainak ismeretét (pl. avulási gyorsaság). A nem strukturált vagy nem indexelt információk „láthatatlannak” (invisible information) minősülnek, és az IDC kutatásai szerint ezek a legdrágább információk, vizsgálataik szerint az ún. tudásmunkatársak munkaidejük 15-25%-át töltik el sikertelen információkeresési tevékenységgel.²²

Az ADVISE kereső – az IQPortál integráns része

Az ADVISE keresőrendszert a „Közös tudás – innovatív könyvtár” konzorciumi portál szolgáltatásaihoz integráltuk.²³ Jelenleg ez a második könyvtári integrációja a keresőrendszernek, a harmadik megvalósítás pedig folyamatban van egy nagy egyetemi könyvtári konzorciumi portálon. Az ADVISE több különböző rendszerben képes egyidejűleg keresni jogosultság szerint (adatbázis, weboldalak, e-mail rendszerek, fileszerviz, adattárház, internet, strukturálatlan állományok stb.). A keresés elindításával a kereső személy keresési útvonalát megjegyzi a rendszer, ezért nevezzük adaptív, öntanuló rendszernek, mert a következő azonos csoportbeli felhasználónak azonos adat keresésénél fel fogja kínálni a már egyszer végigjárt útvonal elemeit is.

Szerepkörvezérelt tanulási algoritmussal rendelkezik, így képes a jogosultságkezelésre, vagyis a

felhasználó csak az általa hozzáférhető találatokkal szembesül. Karbantartja és folyamatosan építi a fogalmak közötti asszociációkat, ezért nevezzük szemantikus jellegű keresőnek. A kiinduló alkalmazás alapja egy elosztott architektúrára tervezett skálázható keresőmotor. A motor a hagyományos keresőfeladatokon túl – ami az indexerek által felolvasott adatokban való keresés – speciális bővítményekkel rendelkezik, melyekkel többletudást nyer ki a felhasználók számára, például metaadatokból, adatbázis-, táblaadatokból, szöveges adatokból, dokumentációkból. A motor emellett adaptívan működik, azaz a felhasználók kereséseiből kinyert tudást beépíti saját asszociációs tárába, ezzel folyamatosan pontosítva a találatok relevanciáját.

Az IQPortál és az ADVISE integrációjának részletes ismertetése túlmutat jelen írás terjedelmén, ezért az integráció eredményeiről más alkalommal számolunk be a keresőrendszer új funkcióival együtt: tématerkép, fogalmiháló-vizualizáció, hírlevél, automatikus referátumkészítés fejlesztése.²⁴

Már a következő, a szintézisen alapuló könyvtári szolgáltatások lehetőségeihez vezet az ADVISE tématerkép generáló funkciója, amellyel a könyvtár által kijelölt tág kategóriákhoz a rendszer automatikusan keresi az információkat és dokumentumokat. Fejlesztési tervünkben szerepel az automatikus referátum készítése, amellyel hatékonyvá válik az információforrások gyors áttekinthetősége, szelektálása és szintézise egy tematikusan szervezett problémaalapú, vagy tudásportálon. A megoldást könyvtári konzorciumi együttműködés keretében szeretnénk végleges formájában kialakítani a szakmai elvárások teljesítése érdekében.

Szelekció és szintézis: a probléma- és tudásalapú könyvtári portál

Az előzőekben információs portálokról és a web 2.0 eszközkészletek alapján szerveződő közösségi kommunikációs lehetőségekről volt szó, amelyeknek némely funkcionális része érinti a tudásmentesment-portálokat is (tudásbázisok készítése, szakértők elérésének biztosítása interaktív kapcsolattal). Az információs portálokon nem téma szerint rendezettek az információk, hanem egy intézmény vagy konzorcium információs forrásai és szolgáltatásai köré csoportosulnak. Az információk még nem szintetizáltak, és nem probléma köré rendezettek, holott látható, hogy a felhasználók napjainkban nemcsak könyveket és folyóiratokat keres-

nek, hanem elsősorban téma szerinti információt, cikkeket, kutatásokat, amelyeknél az intézményhez való kapcsolat inkább a forrás értékének megbízhatósága miatt fontos. Az információk értékelése elengedhetetlenné válik, ha több forrásra kell támaszkodni, ezért kialakulnak az információk akkreditálásának metódusai – amely az evidenciáalapú orvoslásnál vagy oktatásnál standard gyakorlat. A könyvtárak megadják azokat az értékeket és a forrásokban való eligazodás standard útvonalaikat, amelyeket a pusztán internetet használók nem kaphatnak meg. A kooperációra épülő megoldások eleinte inkább a pályázati előírások miatt kerültek előtérbe hazánkban, a tudásportálok esetében azonban már elkerülhetetlenné válnak, hiszen épp a tudásszervezés vagy problémamegoldás az információk szervező ereje, amely nem lehet intézmény- vagy dokumentumközpontú. A konzorciumi portálokkal elindultunk ebbe az irányba.

Akkreditált, témához vezérelt információk

Az orvosi gyakorlatban a megfelelő információk, vizsgálati tesztek és eredmények, esettanulmányok és jó gyakorlatok ismeretén, kellő időben való elérésén emberi életek múlhatnak. Nem véletlen, hogy (a műszaki és oktatási területen kívül) az orvostudományban alakult ki elsőként a szelektív, szintetizált információk szervezett értékelése, validálása és hatékony szolgáltatása, valamint a standard elvárások alapján kialakított dokumentumtípusok, a közzététel szervezett szolgáltatási keretrendszerei, a speciális orvosi, klinikai evidencia tudásportál és az együttműködő orvosi könyvtári szolgáltatások együttese.

A szolgáltatás elérhetővé teszi az ellenőrzött és hivatalosan elfogadott klinikai és nem klinikai orvosi evidenciákat és jó gyakorlatokat az egészségügyi és könyvtári portálon azzal a céllal, hogy a közegészségügyi és szociális gondozó szektorban megalapozottabb és jó döntések születhessenek. Az értékelt, akkreditált speciális dokumentumokat olyan témák köré csoportosítják, amelyek a szakfeladatot ellátók napi gyakorlatában problémaként megjelennek, ezért ezek a portálok általában tématerkép elrendezésűek, a témák pedig az adott szakterület legáltalánosabb kategóriái megfelelő alcsoportokkal (amelyek háttérben ontológiák is állhatnak). Az *NHS Evidence*²⁵ szolgáltatást vettem példaként (az OCLC WorldCat rendszerét és OLIB rendszert használnak a hálózati kooperációs könyvtáraik), amelyet a *National Institute for Health and Clinical Excellence (NICE)* működtet. Az intézeti stratégia, a konferenciák és workshopok,

munkabizottságok ajánlásai alapján a folyamatosan változó és fejlődő szolgáltatás ingyenes. A bevezető általános tájékoztató oldalon videofilmeikkel gyorsan tájékozódhat a látogató az evidenciaalapú orvosi szolgáltatásokról, az intézmény profiljáról és a kapcsolódó intézményekről, az információforrások típusairól, azok használatáról, valamint az adatbázisokról és folyóiratokról. Változások esetén logóval jelölik az új tartalmak megjelenítését. A portálról e-mail és telefonszám alapján speciális teamek érhetőek el, ha konzultációs igény merülne fel.

A szelekcióhoz a portál menürendszerrel nyújt, amellyel időhatárra, forrásokra, gyógyszerekre és gyógy módokra stb. lehet keresni. A portálon személyes információk tárolására is lehetőség van. Az NHS bizonyítékalapú szolgáltatásainak háttérében egy jól szervezett tudásmenedzsment portál és könyvtári szolgáltatás áll²⁶ rendelkezésre.

Topic map – tématerkép

A problémák kategóriái egy topic map (tématerkép)²⁷ formájában jelennek meg. A téma megnevezéséhez kapcsolódnak a dokumentumok (tehát a tárgyhöz rendelődnek az információk). A témákat megnyitva rövid összefoglalót találunk a tárgyterületről fogalmi kapcsolataikkal együtt (pl. az autizmus alá rendelve láthatjuk az Asperger szindrómát). A témához tartozó szelektált dokumentumok relevancia és azon belül dátum szerint rendezettek. Megadják a kibocsátó intézmény nevét és a dokumentum típusát, amelyeknek az evidenciaalapú orvosi információknál standard jellemzői vannak (pl. guidance), és az elnevezések meghatározott tartalmat és tárgyalásmódot is jelentenek, sőt léteznek olyan evidenciaportálok, amelyek a típusokhoz azonosan alkalmazott, eltérő színeket és logót használnak a gyors áttekinthetőség érdekében. A hivatkozási adatok tartalmazzák az intézménynév rövidítését, a dokumentum típusát és számozását. Az NHS szolgáltatásban logóval jelölik az akkreditált forrásokat²⁸ és külön típusként színnel jelölik a dinamikus szelekciót. Az akkreditációs folyamat azért szükséges, hogy a felhasználó elemzés és értékelés nélkül is biztos lehessen az információ értékében, aktualitásában. Az egyes eredmények meghaladásának jelzése, kritikája a szolgáltatás része, a forrással együtt jelenik meg a kiegészítés, a korrekció vagy a cáfolat. Az idézett bizonyítékalapú portálon 2009-óta 36 útmutatót (guideline-t) akkreditáltak, és az akkreditációs határozatokhoz linkek vezetnek. Az akkreditációs portáloldalon találjuk a vele kapcsó-

latos információkhoz vezető menüket (FAQ, esettanulmányok, nyilvános konzultációk, akkreditációs tanács, akkreditációs folyamatok stb.).

Bizonyítékalapú orvosi információszolgáltatásformák

A portálhoz szakértői referenciacsoportok tartoznak, például a *Medicines Information Reference Group*, és az *NHS Evidence Public Health Information Reference Group*, amelynek a *National Library for Public Health* is tagja. Fontos céljuk a kulcsinformációk szelektálása, az információk prezentálása, és a frissítések, visszajelzések biztosítása.²⁹

Már említettem, hogy külön stratégiai intézet határozza meg a tudásportál szolgáltatásainak formáit a könyvtárral szoros kapcsolatban, ez az intézmény az NHS-nél a *SHALL (Strategic Health Authority Library Leads)*. Több munkabizottsága van, amelyek a könyvtári munkafolyamatokhoz hasonló tevékenységekkel foglalkoznak (tartalmi gyűjtés, információmenedzsment-technológia, a munkatársak képzése és a szolgáltatás fejlesztése). A *Cochrane Library* talán a leghíresebb evidenciaorvoslást támogató szervezet hét adatbázissal, portállal, a *Wiley Online Library* szolgáltatással. A szakmai együttműködés keretében adják ki és frissítik folyamatosan a *Cochrane Reviews* szolgáltatást, amely egy szisztematikus áttekintés az elsődleges orvosi kutatási információkból. Az evidenciaalapú orvoslás magas szintű szabványos előírásai alapján az orvoslás, kezelés, rehabilitáció és megelőzés érdekében közreadott szemlék online publikációját a *The Cochrane Library* végzi.³⁰ Minden szisztematikus áttekintés egy konkrét egészségügyi kérdésre vonatkozik, amely több dokumentumon és több klinika gyakorlatán alapul. Az áttekintések frissítése szabványos időközönként történik, hogy az orvosi kezelési döntések biztosan a legújabb információkon alapulhassanak. A *Cochrane Reviews* szolgáltatás néhány típusba rendezi az evidenciaorvosláshoz tartozó dokumentumtípusokat (Review, Protocol, Methodology, Diagnostic, Overview stb.). A felhasználók a portálon egyedi színnel és névvel jelölt dokumentációk keresésekor pontosan tudják, hogy milyen jellegű információkra számíthatnak a szelektált információs anyagban. A szolgáltatást a *The Cochrane Collaboration* működteti, amelynek szintén van evidenciaalapú orvoslást támogató portálja. A nemzetközi autentikált hálózatban 28 ezer dedikált szakember vesz részt, több mint 100 országból. Igen érdekes szolgáltatásuk a *Cochrane Journal*

Club, amely aktuális szemlék és cikkek áttekintését tartalmazza a *Journal Club* találkozóin és a havi rendszerességgel megjelenő kiadványaiban, a releváns háttér-információkkal együtt több klinika gyakorlatából.³¹ A portálon különböző csoportosításokkal támogatják a szelekciót, például toplistát közölnek az utolsó 24 óra, 7 és 30 nap, illetve 3 hónap időszakából, aktuális témák köré szelektált gyűjteményeket hoznak létre.

A tudásalapú portál néhány jellegzetességének összefoglalása

- A tudásportál nem dokumentum- vagy információközpontú, hanem tematikus, probléma- vagy tudásfelosztású, ugyanakkor nem marad el a hagyományos és szükséges könyvtári tevékenység (folyóiratok, gyarapítás, tartalombővítés stb.).
- A szelektív, szintézisre épülő szemlék nem egy dokumentumra vagy intézményre alapozottak, hanem több intézmény közleményeinek vagy adattárainak (pl. tesztvizsgálat) tapasztalatait foglalják össze.
- A dokumentumtípusok szabványos jellemzőkkel rendelkező kodifikált (akkreditált) közlemények, ezért használatuk során sem az érvényességgel, sem a színvonal bizonyításával nem kell foglalkozni.
- A tematikus vagy tudásalapú felosztás a kiszolgált szakterület legáltalánosabb, elemzett fogalmi rendszerét tükrözi (tématérkép, ontológiák).
- Szervezetten folyik a frissítés, korrekció és hivatkozás, a portál egyszerű és vizuális (logók, színek) eszközökkel növeli a tájékoztatás áttekinthetőségét, hatékonyságát.
- Magas szintű technológia és szervezeti stratégiai kooperáció és jelentős együttműködő szereplő áll a háttérben, az intézményi szakkönyvtár delegált felelősséggel vesz részt az együttműködésben.

A közeljövő... („minden másképp van...”)

A közeljövő az elemzők szerint a mobilé és a „felhő”, már jelenleg is kínálható szolgáltatásokkal, növekvő térhódítással. *A felhasználók által generált tartalmak gyorsabban növekednek, mint a kiadók által kiadott művek tartalma, viszont a könyvtárak által kezelt tartalmakat egyre nehezebb az*

elérhető keresőmotorokkal a felhasználók igénye szerint kezelni és rendelkezésre bocsátani, az általánosan használt fogalmakkal összehangolni. A keresők fejlődésében már napjainkban is látható a szemantikai jelleg erősödése, és a nagy tartalmak tagolására is szükség van a gyors szelekcióhoz és információeléréshez (l. big data, morzsák, linked data stb.), hogy a keresés eredményességét könnyebben lehessen biztosítani egy előzetes jelentéstani szelekcióval.

A szemantikus web elterjedését, amellyel a tartalmak automatikus értelmezését kellene megoldani, sok szakíró közelinek véli, ugyanakkor jelentős azoknak a száma, akik nem bíznak ebben, és teljesen más technológia eljövételét jósolják – épp a leíró formanyelvek nehéz elsajátítása miatt.

A mobil játékokból az ún. Avatar 2.0, a szimuláció és animáció betörése várható a portálokra is, amely az orvosi, vagy képzőművészeti információk területén nagy lépést fog jelenteni a szemléletes, gyorsan áttekinthető információknak köszönhetően. (Bár rögtön *Karinthy jut eszembe: „... a szkeptikusok csak azt mondják: nem bizonyos, hogy minden úgy van, ahogy hisszük — én pedig határozottan és meggyőződéssel mondom, bizonyos, hogy semmi sincsen úgy. Ez az egyetlen tétel, amiben fanatikusan hinni szabad és amitől eltántorodni bolondság: minden másképp van”. Karinthy szkepticizmusa bizonyára nem árt jövőképünk kezelésének.)³²*

De ha nem a technológia talaján kívánunk elsősorban változtatni, hanem a tartalomszolgáltatás szervezésében, akkor érdemes az OCLC vagy az evidencialapú orvosi könyvtári portálok gyakorlatát legalább kis szeletekben felhasználni vagy megvásárolni. A tudásalapú szolgáltatások széles körű technológiai és szervezeti együttműködésen alapulnak, amely a szelekcióra és szintézisre épül. Az evidencialapú információk szolgáltatását már némely könyvtári felsőoktatási intézményben tanítják azzal a céllal, hogy a millenniumi nemzedék oktatásában érvényesüljön a modern technológia, a játéktechnológiákból megismert és elsajátított szimulációs, vizualizációs 3D módszertan.

A portálokon a tematikus rendezést automatikus módszerekkel célszerű készíteni, amelyre a mi gyakorlatunkból az OCLC (általunk honosítható) új generációs termékeit tudjuk közvetíteni, vagy az ADVISE keresőrendszer funkcióit ajánljuk (tématérkép, hírlevél, konzorciumi fejlesztés az automatikus referátumfunkció előállítására stb.) – jelenleg

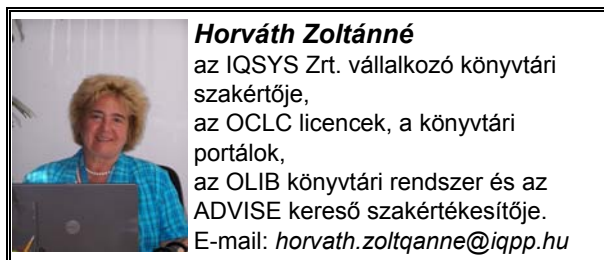
elsősorban a *Nemzeti Közszoolgáltatási Egyetem Központi Könyvtára* kezelésében álló „Közös tudás – innovatív könyvtár” konzorcium számára bevezetésre került portálszoolgáltatás referenciánk alapján.

Jegyzetek

- 1 Pl. Anglia egészségügyi főigazgatósága, a National Health Service (NHS) esetében a stratégiai egészségügyi könyvtári vezérlőcsoportok – Strategic Health Authority Library Leads (SHALL): <http://www.libraryservices.nhs.uk/shall/>
- 2 Web-scale management: <http://www.oclc.org/webscale>
- 3 MURRAY, Robin: Library systems: synthesise, specialise, mobilise. <http://www.ariadne.ac.uk/issue48/murray/>
- 4 A könyvtári környezettípusok ismertetése szigorú értelemben nem tartozik tárgyunkhoz, mégis ejtsünk itt néhány szót a portálokat is integráló, általam „könyvszalonnak” is nevezett könyvtárakról, amelyeknek dokumentumokra épülő szolgáltatásaikban nyilvánvaló a megőrzés és közzététel különböző szintű továbbélése – fizikai vagy virtuális megjelenéssel. A szabad bejárással, magas szintű kényelmi funkciókkal, izléses és tervezett klubszerű környezetben, kidolgozott szolgáltatásaitikai elvek alapján működő könyvtárak világszintű standardok szerint szolgáltatnak, vonzáskörükben tanulási és szórakozási közösségi helyként, a civil kultúra közvetítőjeként is jelentős társadalmi és kulturális tényezők, de sajnos erősen függenek a helyi vezetés támogatásától.
- 5 Generációkról I. többek között: KÓSA Kriszti: Digitális bevándorlók, digitális bennszülöttek. Prezentáció. = <http://prezi.com/pt3hyiy9ffmg/digitalis-bennszulottek-digitalis-bevandorlok/>; KOLTAY Tibor: Új generációk, új média, új írástudások. = Könyvtári Figyelő, 2011. 2. sz. <http://ki.oszk.hu/kf/2011/07/uj-generaciok-uj-media-uj-irastudasok/>
- 6 BPM: business process management, vagyis munkafolyamat-kezelő alkalmazás; cluster: csoportba szervezett, egy rendszerként működő vagy egymást váltó egységes számítógép-hálózat; service bus: szoftverarchitektúra-modell, amely az egyes szoftveralkalmazások interakcióját biztosítja egy SOA (Service Oriented Architecture) környezetben. Ennek köszönhetően egy összetett integrált rendszerben sem kell duplikálni az adatokat, mert azokat a rendszer meghívja az egyes alkalmazásokba, ahol szükségesek.
- 7 <http://www.w3.org/2001/sw/>; FOAF, DBPedia, Linking open data, FRBR, stb.; http://www.w3.org/2005/Incubator/1ld/wiki/Cluster_Authority_data; BENNETT, Richard et al., Virtual International Authority File. = ALA Annual Conference, 24 June 2006, New Orleans, Louisiana (USA) <http://www.oclc.org/research/projects/viaf/ala2006c.ppt>
- 8 VIAF – Virtual International Authority File – nemzetközi kooperációban épített virtuális egységesített névadatbázis a szerzőre vonatkozó összetett adatsorokkal, grafikonnal. <http://www.oclc.org/research/activities/viaf/>; http://www.oclc.org/services/brochures/213998_usf_virtual_international_authority_file_VIAF.pdf; A VIAF több nemzeti könyvtár együttműködésével épül, amelynek irányítója az OCLC, az LC, a német és a francia nemzeti könyvtár, alapját az OCLC WorldCat Identities (<http://worldcat.org/identities>) rendszere alkotja. Az OCLC egy speciális szoftvert biztosít a névegyeztetéshez. Az OCLC FRBR rekordklaszerrel dolgozik.
- 9 <http://www.swimsnetwork.nhs.uk>; Bővebben a felhőtechnológiáról: http://docs.oracle.com/cd/B19306_01/server.102/b14231/toc.htm
- 10 HORVÁTH Zoltánné: Net könyvtárak – új generációs könyvtári informatika. (Prezentáció, IQSYMPOSIUM 2010.) = http://www.iqsys.hu/c/document_library
- 11 WCAT termékcsalád: WorldCat.org, WorldCat Local, Question Point, FirstSearch, WorldCat Resource Sharing, WorldCat Collection Analysis, DcontentDM, Digital Archive, Camio stb. <http://www.oclc.org/worldcat/services/default.htm>
- 12 FRBR – Functional Requirements of Bibliographic Records – a mű szintű leírás funkcionális modellje. TILLET, Barbara: What is FRBR? A conceptual model for bibliographic universe. = <http://www.loc.gov/cds/downloads/FRBR.PDF>; GATENBY, Janifer: Emerging new roles of union catalogues (2007). = http://oclcpcia.org/content/1400/pdf/NUKAT20080123_gatenby.pdf
- 13 A WorldCat Identities egy összefoglaló adatsort tartalmaz minden névhez, amely a WorldCat-ban szerepel (jelenleg 30 millió név). Fenntartanak egy kutatási verziót, amely elérhető a WorldCat oldalairól. Az adatok hálózati úton is bővíthetők erre szolgáló adatbeviteli lehetőséggel (html, rich text), amely a hálózati fejlesztési platformon található: <http://www.oclc.org/developer/platform>; <http://www.oclc.org/developer/documentation/worldcat-identities/request-types>
- 14 Új keletű szakkifejezés a *T konzumeráció*, amely azt jelenti, hogy a fogyasztói oldalról jövő technológiák beszivárognak a hivatalos rendszerekbe.
- 15 L. bővebben: Virtuális világok a tanulási környezetben. = A tanulás információtechnológiai jövőképe. http://www.nhit-it3.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=6635&Itemid=0&lang=hu
- 16 Liferay portálszoftver, BPM, Hibernate, Advise, OAIMH integráció, könyvtárközi kölcsönzés, webes szoftverfejlesztés stb.
- 17 KÓTAI Katalin projektmenedzser prezentációjából. = IQSYMPOSIUM 2010. Kézirat.

- 18 NEMES Erzsébet – KÓTAI Katalin – LENCSÉS Ákos: A KSH Könyvtár fejlesztésének főbb állomásai az ezredfordulótól napjainkig. = Statisztikai Szemle, 2011.12. sz. 1289–1298.
- 19 FÉNYES Elek tudásbázis: <http://konyvtar.ksh.hu:6050/web/guest/feny-es-elek-tudasbazu>
- 20 Vas Megyei Digitális Könyvtár: <http://www.vasidigitkonyvtar.hu/>
- 21 <http://www.zmkok.hu/>; Egészségügyi szakportál a könyvtár honlapjából. BEKE Gabriella: A Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtár honlapjának fejlesztése. <http://ki.oszk.hu/3k/2012/02/konyvtari-honlapbol-egeszsegugyi-szakportal/>
- 22 FELDMAN, Susan – SHERMAN, Chris: The high cost of finding not information. An IDC white paper. = <http://ejitime.com/materials>
- 23 A Nemzeti Közszolgálati Egyetem könyvtári portáljához: <http://konyvtarportal.zmne.hu/web/guest/hom>; ADVISE leírások.
- 24 Csak példaként említjük meg, hogy pl. a „belsőépíté-
szet” tárgyszóra a legtöbb találat a Matarika, MEK, Libri könyvesbolt, a MOKKA, az Europeana, és internetforrásokból érkezett. A keresőrendszer automatikusan a belsőépíté-
szet tárgyszóhoz társította a lakberendezés, lakásművészet és irodaberendezés kifejezéseket is. A Libri találat megnyitásával a könyvesbolti portálról akár vásárlási funkciót is indíthatunk.
- 25 National Health Services információk: <https://www.evidence.nhs.uk/about-us>
- 26 http://www.libraryservices.nhs.uk/forlibrarystaff/information/nhs_evidence.html
- 27 <https://www.evidence.nhs.uk/topic/>
- 28 Akkreditáció: <https://www.evidence.nhs.uk/accreditation/>; <https://www.evidence.nhs.uk/accreditation/accreditation-decisions>
- 29 Referencia-group frissítések: <https://www.evidence.nhs.uk/nhs-evidence-content/specialist-reference-groups>
- 30 The Cochrane Cooperation: <http://www.cochrane.org/news>; <http://www.cochranejournalclub.com/>; <http://www.cochrane.org/cochrane-reviews>; <http://www.wileyonlinelibrary.com>
- 31 The Cochrane Library Journal Club: <http://www.cochranejournalclub.com/>
- 32 Karinthy Frigyes: Minden másként van. = Ponticulus Hungaricus, 2009.6. = http://members.iif.hu/visontay/ponticulus/rovatok/humor/karinthy_tanar5.html

Beérkezett: 2012. IV. 5-én.

Jelentkezési felhívás segédkönyvtáros tanfolyamra

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (BME OMIKK) emelt szintű OKJ-s segédkönyvtáros tanfolyamot hirdet.

A végzett hallgató munkaköre: segédkönyvtáros.
Az oktatás elsősorban gyakorlati jellegű, amely a vizsgakövetelményekben is érvényesül.

A tanfolyam **2013. januárban**, keresztévféves képzési formában indul.
A képzés időtartama két félév.

A foglalkozásokat hetente egy alkalommal, csütörtökönként tartjuk, illetve minden hónap utolsó hetében kétnapos elfoglaltságot jelent a tanfolyam (csütörtök és szerda).

A tanórák mindkét napon 8 és 17 óra között zajlanak 60 perces ebédszünettel.

Részvételi díj a két félévre
150 000 Ft + a 2013-as vizsga időpontjában aktuális központi díjszabás szerinti vizsgadíj (kb. 65 000 Ft)

Felvételi vizsga nincs, a beiratkozás feltétele az érettségi bizonyítvány bemutatása.

A tanfolyam jegyzeteit, segédkönyveit kölcsönzés formájában biztosítja a szervező intézmény.

A képzésre azoknak a jelentkezését várjuk, akik a könyvtári munka gyakorlatát rövid idő alatt kívánják elsajátítani, és a számítógép használatában négy ECDL modul megismerésével jártasságot akarnak szerezni.

Jelentkezni az alábbi címre eljuttatott (kitöltött, kinyomtatott) jelentkezési úrlappal lehet:

BME OMIKK segédkönyvtáros képzés
1111 Budapest, Budafoki út 4-6.

A jelentkezési űrlap a BME OMIKK honlapjáról letölthető
Jelentkezési határidő: **2012. december 15.**

További felvilágosítás a **463-3534**-es telefonszámon és a gylengyel@omikk.bme.hu e-mail címen Lengyel Gyöngyitől kérhető.

Adattármustra. Könyvesboltok

A sorozat egyes számaiban független szakemberek értékelik a magyar nyelvű internetes könyvtári szempontból fontos tartalomszolgáltatásait megadott szempontok szerint; ez alkalommal az online könyvesboltokat. A bírálatok a használók számára fontos kezelőfelülettel, keresőrendszerrel, tartalommal és metaadatokkal foglalkoznak. Az értékelések egyrészt segítséget nyújtanak a rendszerek minél eredményesebb használatához, másrészt felhívják a fejlesztők és karbantartók figyelmét a szolgáltatás hiányosságaira, a jövőbeli minőségi javítások érdekében.

alexandra.hu

Honlap: <http://www.alexandra.hu>
E-mail: online@alexandra.hu
Fenntartó: Pécsi Direkt Kft.
Értékelés dátuma: 2012. március 18.
Értékelő: Ternai Zita

Általános értékelés

Az *Alexandra* cégnévről egyszerre több dolog is az eszünkbe juthat: könyvesbolt, kiadó, webáruház, könyvfutár, kinek mi. *Matyi Dezsőnek*, a *Pécsi Direkt Kft.* alapítójának az jutott eszébe 1993-ban, hogy kislánya, Alexandra legyen a névadója induló vállalkozásának. Így kezdődött el az *Alexandra Könyvúrházak* sikertörténete. Kezdetben kis- és nagykereskedelmi üzleteket hoztak létre, amelyek olyannyira dinamikus fejlődtek, hogy mára az ország egyik legnagyobb könyvesbolthálózatává váltak. Országszerte közel kilencven üzletben várják a vásárlókat, sok helyütt kényelmes olvasósarokkal, kávézóval, sőt néhány helyen már vinotékával is. *Matyi* az irodalmi élet fejlesztését is célul tűzte ki, így két hatalmas alapterületű, budapesti áruházában Irodalmi Kávéház és Pódium működik, ahol az ingyenes, színvonalas rendezvényeken az olvasók rendszeresen találkozhatnak a kulturális élet szereplőivel. A pécsi székhelyű cég emellett könyvkiadással is foglalkozik, mára az *Alexandra Kiadó* az ország egyik legjelentősebb kiadójává vált, évi csaknem 400 új könyvvel.

A modern kornak megfelelően a vállalat belépett a virtuális térbe is: az online könyvértékesítés világában 2000 óta van jelen. Az *alexandra.hu* inter-

netes könyvúrház a hagyományos kereskedésekhez képest szélesebb kínálatot rendelkezik. Naponta frissülő adatbázisa közel 36 000 könyvet kínál eladásra, eleve 15% kedvezménnyel. A gyakori akcióknak köszönhetően azonban akár 80%-kal olcsóbb ajánlatra is szert tehetünk. A regisztrált felhasználókat hírlevél formájában heti rendszerességgel értesítik az aktuális akciókról, újdonságokról. A könyvekről gyakorlatilag minden szükséges információ és egy rövid tartalmi leírás is található a honlapon, a könyv borítójával együtt, így könnyen beazonosíthatók. A nézelődéshez jó kiindulópontot adnak a felsorakoztatott sikerlisták, az aktuális ajánlatok, a kiemelt újdonságok, a bestsellerek és az akciók. A felület egy rendkívül jól szerkesztett, tematikus böngésző funkcióval rendelkezik. Az egyes kategóriákon belül több téma is található, ezek egyikére kattintva jelenik meg a hozzá tartozó könyvek listája. Az adatbázisban való tájékozódást segíti az egyszerű és a részletes kereső is. A könyvek mellett zene, film, szoftver, játék, ajándék, bor és műszaki cikk is szerepel a kínálatban.

A regisztráció gyors és értelemszerű, belépés után már lehet is vásárolni. A legtöbb terméket egy munkanap alatt házhoz szállítják, 10 000 Ft feletti rendelés esetén a szállítási költséget átvállalják. Az online leadott rendelés személyesen is átvehető harmincnél több *Alexandra Könyvúrházban*, így szállítási költség nélkül lehet élvezni a webáruház kedvezményeit. Személyes átvételkor az üzletben készpénzzel vagy az *Alexandra* által kibocsátott utalvánnyal lehet fizetni. Futárszolgálatos kiszállítás esetén a csomag átvételekor készpénzben, internetes bankkártyás vásárlás esetén pedig előre kell fizetni (a rendelés leadásakor). Az egyéni internetes vásárlók kiszolgálása mellett viszonylag új szolgáltatásként elindították a honlapról is elér-

hető online könyvnyagkereskedésüket. Itt gyakorlatilag a teljes magyar könyvválasztékból rendelhetnek a szerződött partnerek.

Az online könyv olvasási kultúra terjesztésében, fejlesztésében is részt vállalnak – a Microsoft Magyarországgal együttműködve. A nyitólapon elhelyezett 100KÖNYV – eKönyv olvasásélmény mindenkinél reklámszalagra kattintva magyar szerzők műveit lapozhatjuk végig ingyenesen az első hazai webes könyv olvasó program segítségével. A használatához a Microsoft új böngészőjét, az Internet Explorer 9-et kell feltelepíteni a gépünkre. Az e-book olvasó olyan élményt nyújt, mintha valódi könyvet tartanánk a kezünkben. (Lapozáskor pl. árnyékot vetnek az oldalak.) Többféle tipográfiát képes megjeleníteni, és akár kellemes háttérzenét is megszólaltat olvasás közben.

A tesztelés során talált komolyabb hiányosságok és megoldási javaslatok:

- Az online Alexandráról csak minimális leírást találtam, azt sem a weboldalukon. Nincs egy összerendezett bemutatkozás, projektleírás (mióta és mi célból működnek?), eddig elért eredmények és fejlesztések, célkitűzések, GYIK stb. Az adatbázis körülbelüli nagyságát a könyvesházaik honlapján találtam meg! A felhasználók számát pedig sehonnan nem tudtam kinyerni. A keresőhöz kapcsolódó súgót sem tartom kielégítőnek. Mindössze csak azt magyarázza, hogy az egyes mezők mit is jelentenek. Hasznos volna példákat hozni a keresésre, vagy leírni, hogy ékezet nélküli írásmódnál nincs találat, hogy többtagú keresőkifejezésnél a szavak sorrendje mindegy, hogy automatikusan AND operátort használ, hogy pontos kifejezésre nem lehet szűrni, vagy hogy keresési előzményeket sajnos nem tárol. Bővíteném a szűrőt is úgy, hogy a keresőszavak mindegyikét, bármelyikét vagy csak a pontos kifejezést tartalmazzák a találatok.
- A találatok megjelenítésénél egy oldalon csupán 14 tétel szerepel, ami igencsak vontatottá teszi az előrehaladást. Mivel ez nem is kerek szám, nem látom benne a koncepciót. Érdemes lenne növelni, illetve választhatóvá tenni, hogy egyszerre hány termék szerepeljen oldalanként. A találatokat egy legördülő menüből hétféle szempont alapján rendezhetem, de miután választok, az elkészült lista tetején lévő *Rendezés*: mindig visszaugrik a *Válasszon* kifejezésre, így nem látjuk, hogy milyen szisztéma alapján csoportosít. A listát bármely szempont alapján is rendezem, mindig betűrendben mutatja a találatokat. Ráadásul az ékezetes betűkkel kezdődő szavak a

lista végére kerülnek. Vonatkozik ez a sorrendelési elv az egyes szavakon belülrre is: például a Z betűnél a *Zweig* után jön *Závada*. És az abc utolsó betűje után következnek a különféle névelőzések (pl. *de Angulo*, *drMáriás*). Alapvető lenne, hogy a rendezésnél a cím eleji határozott névelőket ne vegye figyelembe a rendszer – de itt sajnos nem az (pl. *A Díva*, *A Felföldi nép építészete*, *A Fóti templom*...). Aki mindezekre nem jön rá, bizonyos tételeket nem is fog észrevenni. A kapott találatokat nem lehet menteni, nyomtatni, exportálni, e-mailben elküldeni, vagy legalább egyszerű lista formátumban megjeleníteni, amely a gyors átláthatóságot segítené.

- A honlap jól tagolt, de számomra túl színes, és nem akadálymentes. Túl picik a betűk, a *Részletes kereső* felirat például alig észrevehető. A *Párizsi Nagyáruház* menüpontban található három leírás nagyon patinás ugyan, de szinte olvashatatlanul apró.
- A webáruházakban a hagyományos kereskedésekhez képest általában nagyobb a választék, az árak pedig alacsonyabbak. Sokan azonban mégsem vásárolnak interneten, mert zavarja őket, hogy elveszítik a személyes kontaktust, vagy nem tudják kézbe fogni a könyvet. Ezen az *alexandra.hu* segíthetne például egy olyan megoldással, hogy a webes könyv olvasóval bele lehetne lapozni a könyvekbe. Többben tartanak a kiszállítás idejétől és minőségétől is. Saját és ismerőseim tapasztalatai azt mutatják, hogy az Alexandrával szerződött futárszolgálat nagyon precíz és megbízható, még soha semmilyen problémánk nem adódott. Sokat segíthetne egy olvasói fórum, ahol a feltehetően sok pozitív vélemény, a vásárlással kapcsolatos élmények megosztása építené a potenciális vásárlók bizalmát. Kiegészíteném még az oldalt a fő konkurensekkel (pl. *Bookline*, *Libri*) olyan jól működő könyv értékelési lehetőséggel is, így a vásárlók véleményét is olvashatnánk az adott termékről.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- Az *alexandra.hu* honlap megjelenése számomra túlságosan zsúfolt és sok a szín, amitől kaotikus összehatást nyújt (*1. ábra*), holott jól rendezett tömbök, informatív menüi vannak, és mentes minden felesleges díszítőelemtől. Két szín dominál: a világoskék és a narancs. Ez valamiféle „high-tech” benyomást kelt bennem – egy könyv áruházhoz talán inkább klasszikusabb színösszeállítás illene. Egyértelműen különítették el az egyes termékek menüpontjait, a toplistákat,

az illusztráló képeket. A különféle reklámok a fő menüsor alatt kapnak helyet, egy dobozban váltják egymást, így a vibrálás viszonylag szűk hely-

re korlátozódik, nem túlzottan zavarja az oldal fő funkcióját.

The screenshot shows the homepage of Alexandra.hu, an online bookstore. The layout is organized into several key sections:

- Header:** Includes the site name 'alexandra.hu', navigation tabs for 'Könyv', 'Zene', 'Film', 'Szoftver', 'Játék, ajándék', 'Műszaki', and 'Bor', and a search bar.
- Main Banner:** Promotes 'STEPHEN KING ATLANTISZ GYERMEKEI' with a large image and a list of 6 items.
- Left Sidebar:** A 'Fő kategóriák' (Main categories) list including 'Ajándékkönyvek', 'Albumok', 'Egészség, életmód', 'Évkönyv', 'Ezoterika', 'Folyóiratok, magazinok', 'Gasztronómia', 'Gazdaság, üzlet', 'Gyermek- és ifjúsági könyvek', 'Hangoskönyvek', 'Hobby, szabadidő', 'Idegen nyelvű könyvek', 'Informatika, számítástechnika', 'Irodalom', 'Műszaki könyvek', 'Művészeti', 'Naptárak, kalendáriumok', 'Nyelvkönyvek, szótárak', 'Publisztika', 'Regény', 'Sport', 'Szórakozás', 'Tankönyvek', 'Társadalom- és humántudomány', 'Természet- és alkalmazott tudomány', 'Térképek', 'Történelem', 'Utazás', and 'Vallás'.
- Facebook Section:** Shows the store's Facebook profile with 40,434 followers and a list of user avatars.
- Alexandra Section:** Lists various services and locations like 'Könyvárúházak', 'Párizsi Nagyáruház', 'Pódium', 'Irodalmi kávéház', 'Programok', 'Könyvkötészet', 'Kiadó', and 'Könyvnygker'.
- Featured Offers:** Three rows of book promotions with images, titles, authors, prices, and discount percentages (e.g., -63%, -50%, -20%).
- Right Sidebar:** Two vertical lists of top-selling books: 'TOP 100 felnőttkönyvek' and 'TOP 100 gyermekkönyvek', each with a numbered list of titles and authors.

1. ábra Az online Alexandra Könyvárúház nyitólapja

- A nyitólap felépítésén lehetne csiszolni. Az oldal tetején vízszintesen elhelyezkedő fő menüsör rögzítve van, szellős, jól tagolt, informatív. Jó megoldás, hogy a kereső is itt kapott helyet, mert így a webhely minden pontján közvetlenül elérhető. Ám fut egy függőleges menüsör is a bal szélén, amihez végig kell görgetni az oldalt, hogy végignézhessük. Az *Alexandra* feliratú, fontos alapinformációkat közlő menürész például csak a lap vége felé kapott helyet. Sokat kell görgetni, hogy észrevegyük és használni tudjuk. (Legalább a Facebook-os tömbbel helyet cserélhetne.)
- Az *Alexandra* rovaton belül található *Könyvruházak* almenübe zsúfolták bele az áruházláncról szóló hasznos összefoglalókat, a könyvesboltok listáit, az online rendelések bolti átvevőhelyeit, az aktuális bolti akciók részleteit, és a kedvezmények, utalványok, illetve bankkártyák listáit. Ez mind lényeges tájékoztatás, de nekem biztos nem jutott volna eszembe, hogy némelyiket itt keressem elsőre. Az áruházak neve a hozzájuk tartozó adatokkal, valamint a rendelések átvevőhelye városok szerint, abc-ben vannak felsorakoztatva, de túl nagy ikonokkal, ezért hosszasan kell görgetni a végéig. Ha volna egy egysoros lista is, az segítené a gyors áttekinthetőséget. Vagy egy kis programocská, amelynek segítségével a felhasználó az irányítószámát beírva megkaphatná a lakhelyéhez közeli üzletek listáját.
- Ha már létrehozták az *Alexandra* nevű menüt, az online könyvruháznak is szentelni kellett volna benne egy leíró részt. Érthetetlen, hogy épp ez maradt ki! A *Vásárlási tudnivalók* menüpont viszont kiváló osztályzatot kap. Kellő részletességű, minden lehetséges esetre és kérdésre kiterjedő, érthetően fogalmazott útmutatás. Egyedül a *Termékgarancia* bekezdés hemzseg a helyesírási hibáktól.
- A fenntartó szervezet, a cég adatai és a kapcsolattartás lehetőségei fel vannak tüntetve, de elég eldugott helyeken. A honlap legalján a láblécben és a *Vásárlási tudnivalók* menüpont leírásában, szintén legalul. Ez az elhelyezés megint csak érthetetlen. Külön menüpontot érdemelne, vagy legalább az ügyfélszolgálatos telefonszámot jól látható helyre kiemelném. (Kiváló, bizalomteremtő megoldásnak tartom a Bookline figyelemfelhívó szövegét: „Segíthetünk? (+36 1)”, ahol a *Segíthetünk* szóra kattintva megjelenik az összes elérhetőség.) Az Alexandránál hiányolom a már sok helyütt elterjedt és népszerű Skype-kapcsolat lehetőségét.

- A webáruház a trendekhez igazodva elkezdte internetes közösségének kiépítését a Facebook segítségével. Jelenleg 40 000-nél is több tagot számlál ez a csoport. Sok érdekességet írnak az üzenőfalra, érdemes csatlakozni hozzájuk. Apró kis személyes figyelmesség, hogy a honlapon található Facebook dobozban a véletlenszerűen kiválasztott felhasználók fényképei közt saját ismerőseim képeit is megjelentetik általában (természetesen csak azokat, akik szintén kedvelik az Alexandrát).

Kereső funkciók, találatok

- A keresők a vízszintes menüsorból érhetőek el. Az első változatnak neve sincs: egy nagyító, egy szabadszöveges beviteli mező és egy OK gomb jelzi, hogy ez lehet az egyszerű kereső. A találatokat gyorsan és helyesen jeleníti meg. Ha jól fogalmaztuk meg a keresőkérdést, hatékonyan működik a keresőmotor. Sajnos semmi támpontot nem kapunk a kereső használatához. Saját tapasztalataim azt mutatják, hogy kis- és nagybetű között nem tesz különbséget, ékezet nélkül nem találja meg a kívánt terméket, a beírt kifejezések között AND kapcsolat van, a szavak sorrendje nem számít. Érdemes lenne megengedni a többi Boole-operátort is. Pontos kifejezésre keresni egyik szokásos karakterrel sem tudtam, a beírt keresőkérdést automatikusan csonkoltnak tekinti a rendszer. A keresőkifejezésben elhelyezett bármilyen írásjel használata esetén nem ad találatot (kivételek a % jel, de azt nem veszi figyelembe). A tesztelésem során kapott hibaüzenetből derült csak ki, hogy minimum 3 karaktert meg kell adni a kulcsszóban. A gyorsabb keresést bizonyos esetekben segíthetné, ha gépelés közben az éppen felismert keresőszó- vagy kifejezésrészlet alapján egy 10-15 darabos találati listát válogatna le (a leggyakoribb kereséseket alapul véve). Ha ezek között megtaláltuk, amit keresünk, csak rákattintunk. Ha nem, gépelünk tovább és újabb, árnyaltabb lehetőségek jelennek meg. Ha zavar, egyszerűen nem vesszük figyelembe a javaslatokat, a kereső használatát ez nem befolyásolná.
- Az egyszerű mellett található a *Részletes kereső* linkje. Erre kattintva megnyílik egy keresőpanel, alatta pedig elolvasható a *Segítség a részletes keresőhöz*. A leírás hiányosságát ellensúlyozza egy kicsit, hogy sok szempont alapján kereshetünk. Nyolc szabadszöveges mező van: *Megnevezés*, *Szerző/Előadó/Rendező*, *Filmszereplő*, *Kiadó*, *ISBN*, *Sorozat*, *Leírás* és *Ár (-tól -ig)*. A *Kategória* és a *Megjelenés (-tól -ig)* legördülő menüből választható. A megjelenés legelső vá-

lasztható dátuma 1999, ezért gondolom, hogy ennél régebbi kiadású könyveket nem forgalmaznak. Kipipálható opciókkal lehet szűrni, hogy *Csak a rendelhető termékek megjelenítése* vagy *Csak az akciós termékek megjelenítése* legyen a találatok között. Nem szokványos, hogy filmszeplőre is lehessen keresni, ezzel kiemelkedik a versenytársai közül. Egyébként is részletesebb keresője van a többiekhez képest.

- A találatok megjelenítése átlátható (2. ábra). A program a lap tetején a keresési kulcsszavakat írja ki, majd a találatok száma következik és választhatunk, hogy mi alapján rendezze a felsorolást a rendszer. A találati lista hiányosságaira vonatkozó észrevételeimet fentebb már leírtam. Ügyes megoldásnak tartom, hogy a weblap jobb oldali paneljét itt arra használják, hogy ajánlatokat állítsanak össze a keresés segítéséhez.
- A böngészéshez kiváló lehetőséget nyújt a minden termékcsoporthoz egyedileg, színvonalasan összeállított *Főkategóriák* nevű menüpont. Ábécérendben, témakörökre, azon belül alosztályokra bontva válogathatunk a kínálatból. A könyveket 29, a zenéket 37, a filmeket 36 témára osz-

tották. A könyvek esetében a legtöbb kötet a regény témakörben van (5479 darab), azt követik a gyermek- és ifjúsági könyvek (4763), majd a társadalom- és humántudomány (2821). A zene kategóriában első a rock/pop (4656 mű), azután a komolyzene (1659) és a jazz műfaj (1543). Az egyes kategóriákra kattintva a találatok mellett a jobb panelben nagyszerű, bőséges összeállítást találunk az adott témakörhöz kapcsolódóan: újdonságok, akciók, bestsellerek és egy százas toplista a kategórián belül. Ezeket a lehetőségeket, vagyis a különböző szempontú csoportosításokat az oldal egészén megtaláljuk valamilyen formában, így összességében az egész szolgáltatás szinte egy nagy böngésző felület.

Tartalom, minőség

- Az Alexandra webes könyvruház széles spektrumú, a hagyományos kereskedések kínálatánál sokkal bővebb készlettel rendelkezik. A cég jól kihasználja, hogy a könyv egy kifejezetten „online-kompatibilis” termék. Kézbe venni ugyan így nem tudjuk, de a részletes termék-leírásokkal és a jó minőségű képekkel szinte megfoghatóvá teszik.

The screenshot displays a search results page for the keyword 'berg'. The search results are sorted by 'Válasszon' (dropdown menu) and show 410 items. The first three results are:

- Schönberger**: Schönberger Armand kismonográfia, Wittek Zsolt, Orlikon Kiadó, ...Képzőművészet. Price: 1 190 Ft. (Original price: 1 400 Ft, 15% discount). Buttons: Kosárba, Polcra.
- Jeune Berger De Lumieres**: L' héritage des bergers, Kútvolgyi Mihály, Timp Kiadó, ...Francia. Price: 3 230 Ft. (Original price: 3 800 Ft, 15% discount). Buttons: Kosárba, Polcra.
- Bergeni keringő**: Novellák, Benedek István Gábor, Vince Kiadó, ...Elbeszélés, novella, kisregény. Price: 2 121 Ft. (Original price: 2 495 Ft). Buttons: Kosárba, Polcra.

The left sidebar lists 'Főkategóriák' (Main categories) including: Ajándékkönyvek, Albumok, Egészség, életmód, Évkönyv, Ezoterika, Folyóiratok, magazinok, Gasztronómia, Gazdaság, Üzlet, Gyermek- és ifjúsági könyvek, Hangoskönyvek, Hobbij, szabadidő, Idegen nyelvű könyvek, Informatika, számítástechnika, Irodalom, Műszaki könyvek, Művészetek, Naptárak, kalendáriumok, Nyelvkönyvek, szótárak, Publicisztika, Regény, Sport, Szórakozás, Tankönyvek, Társadalom- és humántudomány, Természet- és alkalmazott tudomány, Térképek, Történelem.

The right sidebar features 'Ajánlatunk a kereséshez' (Recommendations for your search) with a list of books like 'Öt perc mese - A leggyorsabb póniló' and 'Thomas a gőzmozdony: A nagy felfedezés'. Below it is a 'TOP 100 4-8 éveseknek' (Top 100 for 4-8 year olds) list with items like 'Kócos kalandjai' and 'Bogyó és Babóca - Évszakos könyv'.

2. ábra Találati listák kereséshez és böngészéshez

A kereséseinkhez kapcsolódó ajánlatok, a kategóriák top 100-as listái, az újdonságok stb. gyors információszerzésre vagy akár több órás barangolásra csábítanak a kényelmes karosszékünk-ből, a nap 24 órájában bármikor. Az értelemszerű és gyors regisztráció, az egyszerű adatbázis-használat, a könnyű kosárkezelés, a vásárlás és rendelésleadás mind az *alexandra.hu* mellett szól (3. ábra). Az is megtalálhatja a számítását, aki ragaszkodik a könyvesboltok személyes légköréhez, mert az ott kiválasztott könyveket interneten megrendelve sokkal kedvezményesebb áron kapja meg. Vagy ha az online rendelését személyen veszi át egy Alexandra könyvesboltban, akkor a bolti nézelődés élménye sem marad ki. Bár a könyvpiaci forgalom mostanában stagnál, de ebből mind nagyobb szeletet hasít ki az internetes értékesítés. Az Alexandra ezt kihasználva egyre szélesíti kínálatát olyan termékekkel, amelyek szintén nem feltétlenül igényelnek személyes találkozást.

- Jó marketingfogás a részükről, hogy a felhasználói adatokat egy adatbázisba gyűjtik, ahol a vásárlásaink és böngészéseink során a rólunk

szerzett információ egyre gyarapodik. Ezeket az adatokat felhasználva a számunkra érdekes szerzőkkel vagy témákkal kapcsolatos újdonságokra, akciós lehetőségekre is felhívják a figyelmünket, ha a *Személyes ajánlatunk* menüpontra kattintunk.

- Az adatbázisuk nagyságáról találtam ugyan adatot más oldalakon (közel 36 000 darab), de gondoltam, leellenőrzöm, hogy biztosan annyi-e? A *Főkategóriák* menüpont alatt a könyveket 29 témakörre osztották. Az egyes témákon belüli összetalálatokat számológéppel összeadogattam és az eredmény 34 280 darab lett. Azt persze nem lehet tudni, hogy egy könyvet hány különböző témakörbe soroltak be és hány kategóriában tüntettek fel.
- Minden termékhez kapcsolódik fotó, ezek kb. 200x200-300 képpont méretű GIF fájlok. Megfelelő minőségűek és nagyságúak, jól bemutatják az árucikket. Érdemes lenne azért megengedni, hogy rákattintással új ablakban is meg lehessen nyitni a képeket, és esetleg ott nagyobb felbontásban is megjeleníteni őket.

Az Ön kosara
Adatmódosítás
Megrendeléseim
Előrendelt tételeim

Megrendelése még nem végleges.

A Kosárban elhelyezett termékek darabszámát igény szerint még megváltoztathatja, majd az ENTER billentyű lenyomása után a változtatások mentése megtörténik és az összesítő rész is frissítésre kerül. Szükség esetén a kosárban lévő összes termék eltávolítható a Kosár ürítése funkció segítségével. Amennyiben kosarába további termékeket szeretne helyezni, kattintson a Tovább vásárolok vagy a vásárlás befejezéséhez a Tovább a rendelés véglegesítéséhez gombra.

A Megrendeléseim menüpont alatt a régi teljesített rendelések találhatók. Előrendelt tételeim alatt, a már leadott, központunkban nyilvántartott előrendelések vannak.

Tovább vásárolok
Tovább a rendelés véglegesítéséhez >

Termék, leírás	Darab	Ár, szállítás
 <p>A Bankár Frei Tamás</p>	<input type="text" value="1"/> Könyvespolcra	Engedményes ár: 2 974 Ft Tétel érték: 2 974 Ft Szállítás: 1 munkanap

✖ Kosár ürítése

Termékek összértéke: 3 499 Ft

Engedmény(-): **525 Ft**

Rendelés értéke: 2 974 Ft

Szállítási költség(+): 550 Ft

Fizetendő: 3 524 Ft

(Szállítási költséggel együtt)

Előrendelés: 0 Ft

Tovább vásárolok
Tovább a rendelés véglegesítéséhez >

3. ábra Egyszerű kosárhasználat

- Regisztrált tagok privilégiuma, hogy a kiválasztott termékeket könyvespolcra tehetik. Ennek az az előnye, hogy egy későbbi bejelentkezéskor megtekinthető a felhasználó által egyszer már összeállított lista. Cím – vagy, ahogy ők nevezik a keresőben: megnevezés – szerinti betűrend alapján rendezik sorba a könyvespolcra tett portékákat, de ugyanazokkal az elképesztő besorolási hibákkal, mint a találatok megjelenítésénél. Kár, hogy *Szállítás: nem rendelhető* státusszal rendelkező árucikket nem lehet polcra rakni. Pedig ha később lesz majd raktáron, innen rögtön értesülhetnénk róla. Ehhez kapcsolódó észrevételem még, hogy a zenei anyagokban a „kategória bestsellerek” néven futó listában több olyan címet is felsorakoztatnak, amely nem kapható és nem rendelhető. Jobban fel kellene mérniük a piaci igényeket és a keresetteket készleten tartani.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- A vásárlók legfőbb információforrása a termékek leírása. Az egyes könyvek adatai három különböző helyen és módon láthatók. A legrövidebb az ajánlóknban, ahol csak a cím, a szerző és a kép szerepel. A találati listában már bővebb az adatlap: cím, szerző, kiadó, sorozat, kategória, ár (akciós, eredeti, megtakarítás %-ban), a szállítás ideje, a *Kosárba* és a *Polcra* gombok, valamint az árucikkről készült kép. Az első öt besoro-

lasi adat keresőlinkként is funkcionál. A kategóriába sorolás feltüntetését jónak tartom, mert e néhány adat alapján már körvonalazódik a témakör (pl. *Könyv > Gyermek- és ifjúsági könyvek > Gyermekregény > 7-10 éveseknek*). Sajnos egy fontos, a tájékozódást nagyban segítő mező kimaradt: a megjelenés dátuma.

- A címre kattintva megjelenik az adott mű teljes adatlapja (4. ábra). Az adatlista eleje azonos az előbb felsoroltakkal, csak folytatódik egy néhány soros tartalmi ismertetővel. (Zenéknél a tracklistával és a zeneszámok hosszúságával.) Ha a kötet egy sorozat tagja, akkor megjelenik a többi kiadvány címe is. Az ismertető alatt Facebook *Tetszik* és Google *+1* gombok vannak (utóbbi az Internet Explorer 7-es böngészővel nem látszik), melyekkel mi is kifejezhetjük tetszésünket a termékről. Ezek alatt következnek a könyvre vonatkozó egyéb információk, szinte minden lehetséges adatra kiterjedően: *eredeti cím, nyelv, áfa kulcs, EAN* (ez a vonalkódjának a száma), *ISBN, megjelenés, kötésmód, oldalszám, méret mm-ben, tömeg g-ban, raktári kód, regisztrálás dátuma, az adatlap linkje*. Itt megint csak a megjelenés dátuma adattal vagyok elégedetlen, amely annyira el van dugva, hogy megnehezíti a könyv pontos beazonosítását, és még mindig nem a kiadó neve mellett kapott helyet.

Örömkönyv
Müller Péter
Alexandra Kiadó
Könyv > Egészség, életmód > Lelki élet, család, könyv > Egészség, életmód > Párkapcsolat, házasság

2 535 Ft
(Eredeti ár: 3 380 Ft)
Megtakarítás: 25 %
Szállítás: 1 munkanap

Kosárba

Szerző(k) további művei

- Jóskönyv Müller Péter
- Titkos tanítások Müller Péter
- Szerettkönyv Müller Péter
- Isten bohócai Müller Péter
- Gondviselés Müller Péter
- Varázskő Müller Péter
- Kígyó és kereszt Müller Péter
- Lomb és gyökér Müller Péter

Teljes lista

Kategória bestsellerek

- Legyél boldog tinédzser! Matthews, Andrew
- Rendel meg az Univerzumtól! Mohr, Bárbel
- Az önmagát kereső ember Baktay Zelka, dr., Csányi Vilmos; Horváth Zoltán; Popper Péter,

Müller Péter mesél. Szerelemről, családról, életről, mámorról, anyák bölcsességéről, párkapcsolatokról, az emberi lélek és az angyalok titkairól. Különös történetek és mély gondolatok gyöngyszemeit fűzi föl egyetlen szára. Ezt a szálát úgy hívják: Öröm. Aki olvasta az író "Szerettkönyvét", s főleg a Nők Lapjában megjelent nagyszerű sorozatát, a "Boldog lelkek táncát", most felidézheti és folytathatja a beszélgetést; új, megrendítő érzésekkel és varázslatos mesékkel gazdagodhat.

Tetszik 52 embernek tetszik. Regisztráció, hogy megnézd, mi tetszik ismerőseidnek.

Nyelv: magyar
Áfa kulcs: 5%
EAN: 9789633704721
ISBN: 9633704721
Megjelenés: 2007.
Kötésmód: cérnafűzött kötet
Oldalszám: 336
Méret [mm]: 153 x 228 x 22
Tömeg [g]: 590
Raktári kód: 193981
Regisztrálás: 2007.10.12.
Link: <http://www.alexandra.hu/scripts/cgi/webshop.cgi/GetBook?BookID=193981>

4. ábra Egy könyv adatlapja

- A link esetében elfelejtettek rá hivatkozást szerkeszteni. A webhelyen az URL címek egyébként elég kacifántosak. A termékleírásban egy viszonylag egyszerűt adnak meg (pl. <http://www.alexandra.hu/scripts/cgi/webshop.cgi/GetBook?BookID=193981>), amely azért lehetne szebb is (pl. <http://alexandra.hu/Book/193981>). A jelenlegi webes irányzatok viszont azt mutatják, hogy érdemes beszédesebb URL-et használni (pl. <http://alexandra.hu/Book/193981/Oromkonyv>). A böngésző címsorában egyébként nem ugyanaz az URL szerepel, mint az adatlapon, hanem egy másik, végeláthatatlan hosszúságú.

Bookline

Honlap: <http://bookline.hu>
E-mail: info@shopline.hu
Fenntartó: Shopline-webáruház Nyrt.
Értékelés dátuma: 2012. március 16.
Értékelő: Dávid Adrienne

Általános értékelés

A *Bookline.hu* Magyarország legnagyobb internetes könyváruháza, amely 1999-ben indult, és az eltelt csaknem 13 év során többször is elnyerte „Az év legjobb internetes kereskedője” címet. Az eredetileg kizárólag könyves kereskedelemmel foglalkozó cég nemrégiben univerzális webáruházzá nőtte ki magát, és nevét *Shopline*-ra változtatta, de a mára már szinte fogalomná vált *Bookline* név – hasonlóan amerikai „nagytestvéréhez”, az *Amazon*hoz –, mint a magyar könyves üzletág emblemikus képviselője, továbbra is megmaradt, égisze alatt érhető el az áruház teljes kulturális tartalmú/témájú termékcsoportja, vagyis a könyves, filmes és zenei kiadványok.

A webáruház fenntartója a *Shopline-webáruház Nyrt.* (korábban *Bookline.hu Nyrt.*), melynek többségi részvényese a *Central European Media & Publishing*-csoport. A *Shopline* jelen van a magyar mellett a szlovák és a román piacokon is, több mint 700 000 regisztrált felhasználójával a régió egyik legnagyobb és legkedveltebb online kereskedője.

Az oldal tesztelése során tapasztalt hiányosságok:

- *Nincs idegen nyelvű, illetve akadálymentes felülete.* Előbbi az esetleges külföldi, és/vagy más nemzetiségű felhasználók, utóbbi a fogyatékkal

élők számára jelentene könnyebbséget a szolgáltatás használatában. Mivel a termékpaletta széles, többek közt idegen nyelvű, illetve filmes és hangzó anyagok is elérhetők az oldalon, ezért nagy eséllyel használják az oldalt az említett felhasználói csoportokba tartozó emberek is.

- *A kapcsolat hiánya más, „könyves témájú” rendszerekkel, szolgáltatásokkal.* A kereskedelmi célú, a webkettes alkalmazásokat magas szinten használó szolgáltatást jól kiegészíthetné például egy könyves közösségi oldallal való kétirányú kapcsolat. Mindkét fél profitálhatna a dologból; a *Bookline* felhasználói számára megkönnyíthetné a művek közötti választást a könyves közösség által létrehozott és folyamatosan épített, magas szintű tartalom, a közösségi oldal olvasáskedvelő tagjai pedig könnyebben hozzájuthatnának az olvasnivalóhoz, értesülhetnének az esetleges akciókról és újdonságokról, akár egy kattintással a webáruház felületén találhatnák magukat, megrendelhetnék a kiválasztott kiadványokat.
- *A tárgyszavak, a címkézés hiánya.* Bár nem könyvtári alkalmazásról van szó, mégis hiányolom a tárgyszavak, illetve a címkézés alkalmazását, segítségükkel ugyanis sokkal árnyaltabban tükrözhető a tartalom, így megkönnyítené a keresést olyan esetekben, amikor nem konkrét címre vagy szerzőre, hanem bizonyos témára (korszakra, személyre stb.) kíváncsi a felhasználó.
- *Gyenge e-könyves választék.* Az e-könyvolvasók rohamos terjedésével egyenes arányban növekszik az igény az e-könyves tartalmakra. Ezt az igényt azonban egyelőre nem képes kielégíteni egyetlen hazai forgalmazó, így a *Bookline* sem, az ezirányú törekvés (saját leányvállalat, az *eKönyv Magyarország Kft.* létrehozása) dacára sem. Kicsi a választék, a nálunk leginkább elterjedt *Kindle* olvasók formátumában (PRC) pedig egyáltalán nem forgalmaznak kiadványokat.

Összefoglalva: A *Bookline* az ország talán legnagyobb internetes könyváruháza, óriási választékkal és rendkívül felhasználóbarát webes felülettel, ahol valóban minden azt a célt szolgálja, hogy a vásárló a lehető legkönnyebben, legkényelmesebben megtalálja és megrendelhesse a kiválasztott kiadványokat. A tájékozódás és a megrendelési folyamat egyszerű, könnyen átlátható, és számos segítő információ áll rendelkezésre az esetlegesen felmerülő kérdések megválaszolására. A rendszer a legújabb webes technológiákat alkalmazza, kommunikációja nyílt és a felhasználókat is ösztönzi a tartalom alakítására, az önálló vélemény megosztására. A fent leírtaktól eltekintve a szolgáltatást csak pozitívan tudom értékelni.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- A szolgáltatás külalakja modern, „dizájnos” (5. ábra). A *Bookline*-nak szinte már védjegyévé vált világoszöld szín uralja az oldalt, annak több elemében (pl. menüsor, logó színe) visszaköszön. Az üde zöld szín frissességet, fiatalos dinamizmust biztosít a felületnek. A logó rendkívül egyszerű, letisztult, az idők során már olyannyira összenőtt a szolgáltatással, hogy annak csupán egyetlen betűjét látva is jól beazonosítható a webáruház márkaneve. Az oldalon nincs preferált böngészőprogram megnevezve, a szolgáltatás a leggyakoribb böngészőkben gond nélkül működik.
- A portál felülete a szolgáltatás sokszínűsége miatt rendkívül összetett, mégis áttekinthető,

könnyű eligazodni rajta. A címet begépelve a webáruház *Könyv* menüpontjában találjuk magunkat. Bal oldalt a kategóriákat látjuk – ez könyvtáros szemmel nézve egy igen vegyes összeállítású lista, amely tematikus és dokumentumtípust jelölő tételeket egyaránt tartalmaz, de nyilvánvalóan az volt a cél, hogy a felhasználók könnyen eligazodjanak a kínálatban. A honlapot, az újdonságokat és az akciós kiadványokat bemutató, váltakozó flashanimációk színesítik és teszik még dinamikusabbá, látványosabbá. Ajánlók, aktuális sikerlisták, valamint az újonnan megjelent, illetve a közeljövőben várható kiadványokat bemutató listák, és az akciós regiszter segítik az érdeklődőt a választásban. Természetesen a *Shopleft* webáruház más részeire is felhívják a látogatók figyelmét.

5. ábra A szolgáltatás nyitólapja

- **Nyelvváltásra** nincs mód, talán azért, mert első sorban magyar nyelvű könyveket forgalmaz az áruház, a szlovák és a román régióknak pedig saját felületeket hoztak létre. Elgondolkodtató azonban, hogy mivel idegen nyelvű kiadványok is rendelhetők, vajon csak a magyar felhasználókra gondoltak-e célcsoportként (valószínűleg igen), mert bár az *Idegen nyelvű* menüpontba belépve a rendszer az adott nyelven listázza a termékkategóriákat és a tartalmakat, maga a kezelőfelület magyar marad, ami gondot okozhat egy külföldinek, ha innen akar rendelni. Márpedig elképzelhető, hogy akár egy hazánkban élő külföldi személy is vásárolni szeretne itt az anyanyelvén... Akadálymentes felülettel a webhely sajnos szintén nem rendelkezik.
- A fenntartóval, a weboldal működésével és a rendelés menetével kapcsolatban egyaránt széleskörűen tájékozódhatunk, aminek kiemelt fontossága van webes kereskedelmi szolgáltatás esetében, hiszen a kapcsolat virtuális jellegéből adódóan hiányzik a személyes, „élő” kontaktus a vevő és az eladó fél között. Ebben a helyzetben különösen nagy jelentősége van a bizalomnak, főként, mivel internetes fizetési mód is rendelkezésre áll: szívesebben rendelünk és indítjuk el az átutalást adott esetben, ha minden felmerülő kérdésünkre, kételyünkre választ találunk az oldalon. Talán ezt érzékelve hoztak létre a *Súgó* mellett – a legérzékenyebb kérdéskört külön kiemelve – *Fizetés és szállítás* menüpontot is. Ezek az információforrások a fejlécen kaptak helyet, így bármikor, a szolgáltatás bármely pontján állva könnyedén elérhetők. A netes elérhetőségeken túl telefonszámot is feltüntettek, illetve Skype-on is felvehetjük a kapcsolatot a céggel. A segítő jellegű menüpontok mellett kiemelendő, hogy a webkettes technológiákat is messzemenően kihasználja a szolgáltatás: személyes, fiatalos hangvételű Twitter- és Facebook-csatornát, valamint saját blogot (*Bookline Journal* címmel) is üzemeltetnek, továbbá hírlevélre is feliratkozhatunk, így mindig naprakészek lehetünk, gyorsan tájékozódhatunk a hírekről, újdonságokról, akciókról. A kiválasztott tartalmakat egyetlen kattintással megoszthatjuk a leggyakoribb közösségi oldalak (pl. Facebook, Twitter) felületein.
- A rendelés feltétele a **regisztráció**. Ennek menete egyszerű, az általában szokásos adatokat kell megadnunk (e-mail cím, felhasználónév, jelszó, családi- és utónév, valamint telefonszám megadása kötelező). *Személyes oldalunkra* belépve van mód ezeknek az adatoknak a megváltoztatására, de ami igazán izgalmas, hogy mit is nyújt nekünk a megrendelések lebonyolításán túl a re-

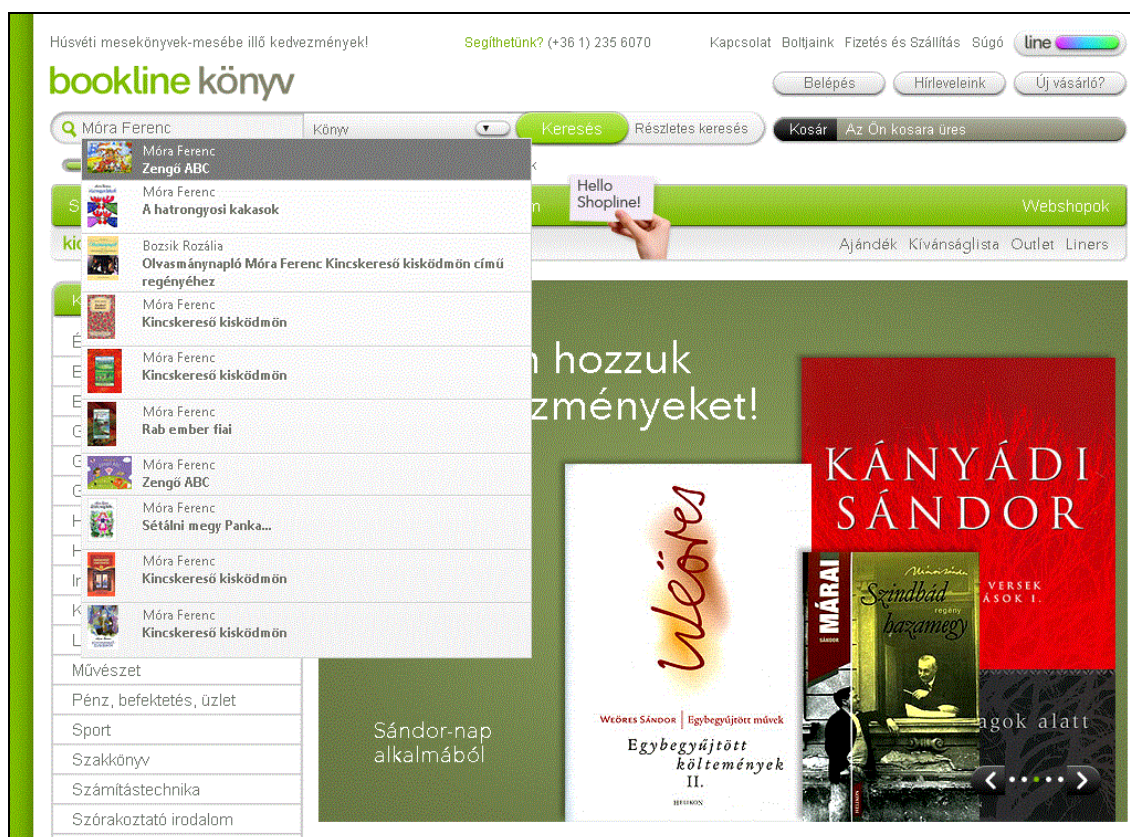
gisztráció: például *Kívánságlistát* állíthatunk össze – az ide felvett kiadványokat ismerőseink is látják, így ötleteket kaphatnak ahhoz, hogy mivel lephetnének meg bennünket. *Előjegyeztethetünk* olyan műveket, amelyek megjelenését várjuk – amint a mű rendelhetővé válik, a rendszer automatikus e-mail értesítést küld erről számunkra. A *Megrendeléseim* menüpont a rendelések nyomon követését teszi lehetővé, illetve tárolja a már lezajlott vásárlások adatait is, így azok utólag is áttekinthetők. Ez utóbbinak más szempontból is jelentősége van: a szolgáltatás ugyanis hármasszintű törzsvásárlói rendszert működtet („line”-rendszer néven), melyben az egyes szintekbe való besorolás alapja az elmúlt egy év (egészen pontosan az adott naptól visszamenőleg eltelt 365 naptári nap) összes vásárlásának végösszege. Az összegkategóriák alapján létrejövő hármasszint más-más arányú további kedvezményeket, illetve elérhető exkluzív termékpalettát kínál a törzsvásárlók számára. Érdekesség, hogy van egy *Önnek ajánljuk* lista, amely a rendszeren belül megnézett, illetve megvásárolt könyveink alapján kialakít rólunk egy „olvasói profil”, és így személyre szabott ajánlatot állít össze számunkra. A lista – és a profilunk – finomítható saját magunk által is, ugyanis jelezhetjük, ha az adott könyv már megvan a gyűjteményünkben, vagy ha az ajánlott mű nem érdekel bennünket. *Kategóriaértesítő* is rendelkezésünkre áll, melynek lényege, hogy értesítést küld, ha az általunk beállított kategórián (könyv, antikvár, e-könyv, idegen nyelvű, zene, film) belül újdonság érkezik a webáruházba. A tartalom alakításába a felhasználókat is bevonják: regisztrált felhasználók értékelhetik a kiadványokat (1-től 5-ig terjedően, adott számú csillaggal jelezve), kritikát írhatnak, illetve mód van arra is, hogy kommentben mondják el véleményüket, így akár beszélgetések is kialakulhatnak egy-egy művel kapcsolatban.

Keresőfunkciók, találatok

- Az oldal kifinomult és jól használható keresőrendszerrel rendelkezik. A fejlécben találjuk meg a *gyorskeresőt*. Ez egy szabadszöveges kereső, ami szűkítési lehetőséget is hordoz magában. Meghatározhatjuk ugyanis, hogy hol keressen a rendszer: a Shoptel teljes kínálatában vagy csak a Bookline-on futtassa le a keresést, illetve konkrétan valamely kategórián belül (könyv, antikvár, e-könyv, idegen nyelvű, zene, film) keressen. A keresőmotor a művek cím és a szerző mezőiben keres. Ún. „lebegő keresője” is van ennek a funkciónak, ami már a kifejezés begépe-

lése közben elkezd felajánlani – és a beírás előrehaladtával folyamatosan finomítja – a lehetséges találatokat (6. ábra). A részletes keresésben még több szempont megadására van mód. Kereshetünk címre – meghatározva, hogy a találatok a keresőszavak mindegyikét, bármelyikét, illetve csak a pontos kifejezést tartalmazzák –, szerzőre, az antikvár, illetve az előjegyezhető könyvek között is, valamint megadhatjuk a kiadót, az ISBN-számot, a megjelenési évet, illetve az árat is. Érdekesség, hogy a nyitólapon már megismert főkategóriák tovább bonthatók, vagyis azt is meghatározhatjuk, hogy mely alkategóriákban keressen a rendszer (egyszerre akár több is megjelölhető). A beírt adatok között AND logikai operátor működik, ennek befolyásolására nincs mód. A keresőmotor a kis- és nagybetűk, valamint az ékezetek között nem tesz különbséget, csonkolni viszont csak a kifejezés végén lehet, behelyettesítés pedig nem lehetséges. Legutóbbi keresésünket a rendszer megőrzi, amíg a szolgáltatás oldalain tartózkodunk. Böngészésre számtalan mód nyílik: a főoldal fő- és alkategóriáiban, a korábban már részletezett különféle ajánlókból és listákból egyaránt kedvűnkre nézelődhetünk.

- A *találatali lista* rendkívül sok módon befolyásolható. Kétféle nézet beállítására van lehetőség, az egyik bővebb információt nyújt: listázva jeleníti meg a találatokat, egy sorban egyetlen művel, annak borítóképével és legfontosabb könyvészeti adataival, valamint a felhasználók általi értékeléssel (7. ábra). Egy rövid ismertető is helyet kapott itt. A másik nézet egymás mellett jeleníti meg a találatokat, ilyenkor csak a borító bélyegképét és a címet, szerzőt mutatja a program. Mindkét nézet esetében látjuk a kedvezmény mértékét és az árat, és természetesen egyetlen mozdulattal a kosárba tehető a kiválasztott termék. Beállítható, hogy egyszerre hány találat jelenjen meg egy oldalon, 20, 40 vagy 80 tétel közül választhatunk. A lap tetején a rendszer egyértelműen jelzi a találatok és az oldalak számát. Lapozni előre-hátra 1-1 oldalt tudunk, és mód van arra is, hogy bármelyik oldalra ugorjunk, az oldalszám begépelésével. A találati listánk többféle szempont szerint rendezhető: eladott példányszám szerinti, szerző szerint A-Z-ig, cím szerint A-Z-ig, megjelenési év szerint csökkenő, ár szerint növekvő, illetve csökkenő, vásárlói értékelés szerinti, eladott példányszám szerinti, és szállítási idő szerinti sorrendbe állítható.

6. ábra Lebegő kereső

Keresés: Móra Ferenc
Pontos találatok

Összesen 373 találat, 19 oldalon Nézet

Rendezés: eladott példányszám szerint 20 | 40 | 80 találat/oldal < 1 >

 <p>könyv</p> <p>Móra Ferenc: Zengő ABC - Leporelló Pro Junior Kft., 2007</p>	<p style="text-align: right;">15%</p> <p style="text-align: right;">650 Ft 553 Ft</p> <p style="text-align: right;">Kosárba</p>
<p>Móra Ferenc rendkívül dallamos verses ábécéje, minden nemzedék számára kedvenc olvasmányá válhat.</p> <p>★★★★★</p>	
Várható szállítás: 2 munkanap vagy Bookline Express	

 <p>könyv</p> <p>Móra Ferenc: A hatrongyosi kakasok Móra Kiadó, 2007</p>	<p style="text-align: right;">15%</p> <p style="text-align: right;">2 190 Ft 1 862 Ft</p> <p style="text-align: right;">Kosárba</p>
<p>Móra Ferenc állatmeséi régi kedves ismerősei a magyar gyerekeknek. Talán azért, mert már a szülei is kedvelték a nagyhatalmú Sündisznócskát, a csókai csókát és barátá...</p> <p>★★★★★</p>	
Várható szállítás: 2 munkanap vagy Bookline Express	

 <p>könyv</p> <p>Bozsik Rozália: Olvasmánynapló Móra Ferenc Kincskereső kisködmön című regényéhez - NT-80208 Nemzeti Tankönyvkiadó, 2008</p>	<p style="text-align: right;">600 Ft</p> <p style="text-align: right;">Kosárba</p>
<p>Sorozat: Olvasmánynapló Tantárgy: Anyanyelv és irodalom Évfolyam: 4. A harmadik osztályosoknak készült olvasmánynapló Móra Ferenc megható regényét, a Kincskereső k...</p>	
Várható szállítás: 2 munkanap vagy Bookline Express	

 <p>könyv</p> <p>Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön Akkord Kiadó, 2006</p>	<p style="text-align: right;">15%</p> <p style="text-align: right;">498 Ft 424 Ft</p> <p style="text-align: right;">Kosárba</p>
<p>Móra Ferenc (1879-1934) a magyar irodalom egyik jelentős mestere, számos, az ifjúság számára írt könyvek szerzője. Nem korszakos nagy művész, nem remekművek vagy hatal...</p> <p>★★★★★</p>	
Várható szállítás: 2 munkanap vagy Bookline Express	

7. ábra Találati lista részlete

Tartalom, minőség

- A webáruház a könyvek, zenei és filmes kiadványok széles palettáját kínálja a felhasználók számára. A kínált tartalom pontos méretéről nem áll rendelkezésre adat, de nyilván ez napi szinten változó információ. A felső menüsor menüpontjaiból is látszik, hogy nem csupán új kiadású, hanem antikvár könyvek forgalmazásával is foglalkozik a szolgáltatás, továbbá e-könyveket, idegen nyelvű kiadványokat és zenei, illetve filmes

tartalmakat is vásárolhatunk. Tapasztalataim szerint az új kiadású, magyar nyelvű tartalmak esetében gyakorlatilag az összes, kereskedelemben kapható kiadvány elérhető, és nagyon sok még meg sem jelent mű előjegyezhető. Az antikvár állomány is jelentős. Az idegen nyelvű művek esetében az újabb kiadású, populárisabb, nagyobb érdeklődésre számot tartó könyveket többnyire megtaláljuk a kínálatban. A zenei és a filmes állomány is szinte naprakész, ami esetleg

pillanatnyilag nem kapható, az többnyire előjegyezhető.

- Külön figyelmet érdemel az e-könyvek kategóriája (8. ábra). A *Bookline* és a *Líra Könyv Zrt.* közös leányvállalatot hozott létre *eKönyv Magyarország Kft.* néven e-könyves tartalmak forgalmazása céljából. A szolgáltatás önálló weboldalon keresztül (*co.ekonyv.hu*) érhető el, azonban egyelőre csak a teszterverziója működik. Ettől függetlenül a *Bookline* saját webáruházában is találunk e-könyveket, sőt a cég e-könyvolvasó készülékeket is forgalmaz. E cikk témáját és terjedelmét meghaladja az e-könyvek hazai piacán tapasztalható – sajnos meglehetősen siralmas – helyzet elemzése, melyen a saját e-book áruház létrehozása sem sokat lendített, bár nagy várakozások övezték. A lényeg változatlan maradt: még mindig nagyon kevés tartalom érhető el e-könyves formátumokban, és ez hatványozottan igaz a kurrens tartalmakra.
- Mint korábban már említettem, regisztrált felhasználók is beleszólhatnak a tartalom alakításába, ami nagyban növeli a szolgáltatás értékét, a használhatóság mértékét a vásárlók számára. Ugyanis a könyvészeti adatokon és a rövid tartalomon túl ez az a – bár szubjektív – értékelés, ami segíthet, támpontot nyújthat a döntésben

egy-egy könyv kiválasztása és megvásárlása esetén. Az emberek többnyire barátaik, rokonaik ajánlása révén választanak olvasnivalót maguknak, így mások, esetleg hasonló érdeklődésű olvasók véleménye, értékítélete hozzáadott értéket képvisel a szolgáltatásban.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- Könyvek esetében a kiadványok adatlapján a legfontosabb információkat megtaláljuk: *cím, szerző(k), kiadó neve, megjelenési év, oldalszám, kötés, ISBN-szám* és egy rövidebb-hosszabb *ismertető* (9. ábra). Zenei CD-knél az *album címe, az előadó neve, a kiadó neve* és a *megjelenési év* szerepel, továbbá – többnyire – a korong *tartalma* (vagyis a zeneszámok címei), és a legtöbb esetben itt is van valamilyen *ismertető szöveg*. Filmes tartalmaknál valamivel bővebb a felkínált adatok köre: a *film címén túl a gyártási év, a dokumentumhordozó típusa, a lemezek száma, a szereplők és a közreműködők neve (rendező, vágó, zeneszerző stb.), a film hossza, a hangsávok és feliratok, valamint a képformátum jellemzői* vannak felsorolva. Itt sem maradhat el az *ismertető szöveg*. Minden kiadvány esetében nagyítható a *borító képe*.

eKönyv > Szépirodalom

Utazás a koponyám körül eBook 625 Ft

Karinthy, Frigyes
Fapadoskonyv.hu Kft., 2010

Mennyiség: 1 [Kosárba](#)

Várható szállítási idő: azonnal

Értékeléshez be kell jelentkeznie!

[Kivánságlistára](#)

A regény a maga nemében egyedülálló mű nemcsak a magyar, hanem az európai irodalomban is. Arra ugyanis még nem volt példa, hogy valaki saját agyműtétjéről írjon tudományos-fantasztikus regényt. A téma kuriozitása mellett nem elhanyagolható érték a mű leírasi módja, formája. Érett, minden fölösleges cícomától mentes, lényegre törő mű ez, Karinthy egyik legnagyszerűbb alkotása.

A letöltéssel kapcsolatos kérdésekre [itt](#) található választ.

Nagyítás

[f](#) [t](#) [e](#) [p](#) [+](#) [-](#) [o](#)

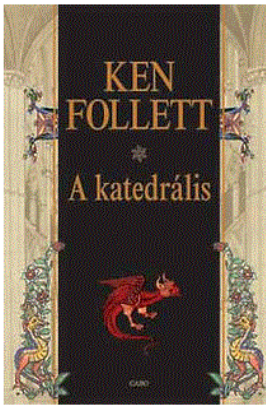
[f](#) Tetszik

A kategória toplistája [Teljes lista](#)

	eBook Boldizsár, Ildikó: Meseterápia 2 390 Ft		eBook Goethe, Johann Wolfgang: Utazás Itáliában 1 250 Ft		eBook Nyerges, András: Szigorban 1 400 Ft		hangos 400 e-könyv - 3 CD 6 990 Ft
--	--	--	---	--	--	--	--

8. ábra E-könyv adattapja

Könyv > Irodalom > Szórakoztató irodalom > Kalandregény

Nagyítás

[Facebook](#) [Twitter](#) [Email](#) [Print](#) [+1](#) [0](#)

[Tetszik](#) 16

A katedrális

Follett, Ken
Gabo Kiadó, 2008

Bookline értékelés: ★★★★★ (502 darab szavazat)

- 1022 oldal
- Kötés: kemény kötés
- ISBN: 9789636893569

A szerzőtől szokatlan módon a cselekmény a középkorban, a XII századi Angliában játszódik. Ettől eltekintve minden olyan, mint az író eddig már megismert műveiben: izgalom, cseleszövés, kaland, szenvedélyes szerelem. A könyv oldalain középkori világ kel életre, mely színes mint egy festmény, és mozgalmas, mint egy jó film. Olvasása közben belemerülünk a háború borzalmaiba, átélhetjük a zsarnokok önkényeskedéseit a hideg kőpadlókon zajló forró üllekezéseket, kínzást, gyilkosságot és a szerzetesi élet keserveit.

A cselekmény egy katedrális építése körül bonyolódik, melyért Benedek-rendi szerzetesek küzdenek szinte az egész világgal és még saját, féltékeny egyházukkal is. Mindez egy polgárháború közepén; körülöttük vér, ármány és szerelem.

A mű szokatlanul hosszú, de végig izgalmas és fordulatos. Nem lehet letenni.

4.590 Ft

3 902 Ft

15%

Mennyiség: 1 [Kosárba](#)

Várható szállítási idő: 2 munkanap vagy Bookline Express

Értékeléshez be kell jelentkeznie!

[Kívánságlistára](#)

Mit vettek még, akik ezt vették?

A kategória toplistája

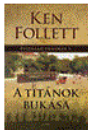
[Teljes lista](#)

könyv

Follett, Ken: Az idők végezetéig

[Előjegyzés](#)

könyv

Follett, Ken: A titánok bukása - Évszázad

4.790 Ft

4 311 Ft

10%

[Kosárba](#)

könyv

Brown, Dan: Az elveszett jellep

3.990 Ft

3 392 Ft

15%

[Kosárba](#)

könyv

Laurie, Hugh: A balek

2.590 Ft

2 193 Ft

15%

[Kosárba](#)

9. ábra Egy könyv adatlapja

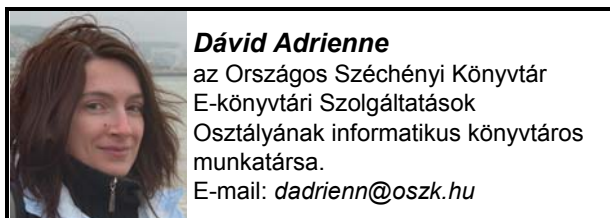
- Mint fentebb már említettem, a kialakított kategóriarendszer nem felel meg egyetlen könyvtári osztályozási hierarchiának sem, tematikus és dokumentumtípusra vonatkozó kategóriákat egyaránt tartalmaz, ám a felhasználók szempontjából logikusnak tűnik és jól használható. A többszintű rendszer alkalmas arra, hogy a kiadványokat nagyjából besorolja egy-egy kategóriába, „finomításra” azonban nem ad módot; ezt oldaná meg a korábban már említett tárgyszavazás vagy a felhasználói címkézés bevezetése. Ha például kedvenc történelmi korszakom a francia forradalom kora, és egy szórakoztató, esetleg kifejezetten romantikus regényt szeretnék megvenni ebben a témában, akkor két út kínálkozik: vagy a *Történelem* kategória *Újkor* al-kategóriájának találatai között böngészek – de itt többnyire tudományos, illetve ismeretterjesztő műveket talállok, vagy a *Szórakoztató irodalom*

főhalmaz *Kalandregény* vagy *Romantikus* al-kategóriáiban nézelődöm – esetleg az összetett keresőt használom. Bármelyik módszert is alkalmazom, túl nagy a választék ahhoz, hogy egyszerűen megtalálhassam, amit szeretnék. (Persze, ha szerencsém van, és a címben szerepel a *francia forradalom* kifejezés, akkor könnyen rátalálok az engem érdeklő műre.) Ezen a helyzeten segítenének a tárgyszavak vagy a címkék, és az, ha a kereső ezekben is lefuttatná a keresést.

- Kereskedelmi szolgáltatásról lévén szó, úgy gondolom, az adatbázis metaadat-struktúrájának kialakításakor az elsődleges szempont nem a könyvtáros igényességű teljes tartalmi és formai feltárás volt, hanem a vásárlók információigényének minél szélesebb körű kiszolgálása. Azt hiszem, ennek az elvárásnak a rendszer teljes mértékben meg is felel. Mindazonáltal – megismétlem – nem lenne haszontalan kapcsolatot ki-

építeni más, könyves témájú oldalakkal, akár közösségi (pl. *Moly.hu*), akár könyvtári OPAC-okkal, valamilyen együttműködés formájában.

Beérkezett: 2012. III. 22-én.

TÁMOP 3.2.4-09/1/KMR-2010-0020 „Tudásdepó-Expresz”

A *BME OMIKK* európai uniós pályázati támogatással konzorciumi együttműködésben 2011. április 1. és 2012. május 31. között informatikai fejlesztéseket és szolgáltatásfejlesztési programot valósított meg.

Az intézményi projektek keretében *digitalizálási munkát* végeztünk, ennek eredményeként számos értékes és ritka dokumentum, valamint a BME OMIKK néhány saját kiadványa válik elérhetővé. Archiválási céllal az egyetemi jegyzetek digitalizálására is sor került, ezeket a jövőben dedikált gépeken szolgáltatjuk. Ahol lehetséges volt, a hatékonyabb keresés érdekében a szövegek felismertetését is elvégeztük. A digitalizálási tevékenység terveink szerint a pályázat lezárását követően is folytatódik.

A pályázat talán legfontosabb projektje egy *egyetemi repozitórium létrehozása* és építése volt, amely mind a könyvtár által digitalizált anyagok, mind az egyetemi oktatáshoz szükséges tananyagok és publikációk fogadására alkalmas. Az adatbázis szerkezeti vázának kialakításakor törekedtünk arra, hogy minden szervezeti egység számára lehetőséget kínáljunk a dokumentumaik feltöltésére, legyen az kutatási jelentés vagy a BME Levéltárának anyaga. A Dspace alapú repozitórium többszintű adminisztrációs és felhasználói hozzáféréssel kívánja biztosítani a feltöltött rekordok (metaadatok és fájlok) megbízható minőségét és a jogbiztonságot. Az adatbázis feltöltése és fejlesztése a pályázat lezárását követően se zárul le.

A pályázatnak köszönhetően megvalósult a *Fizikai Intézet* könyvtárájának *rekatalogizálása*, ennek eredményeként a közel 9000 kötetes szakgyűjtemény ma már teljes egészében kereshető a BME OMIKK katalógusában.

A pályázat benyújtásával közel egy időben vette kezdetét a *BME Publikációs Adattárának* fejlesztése. Az adatok feltöltésében és az adminisztrációs feladatok koordinálásában a könyvtár jelentős szerepet vállalt. Ennek eredményeként az egyetemi publikációs nyilvántartás közel teljes, a munka folytatódik.

A *könyvtárhasználati képzés* keretében számos gólyatúrát és néhány előadást szerveztünk. Ennek során több száz hallgatót és érdeklődőt ismertettünk meg a könyvtár szolgáltatásaival és a legfontosabb keresési technikákkal. A pályázatnak köszönhetően új *könyvtárhasználati segédlet* állítottunk össze, ami példákkal illusztrált tanácsokat kínál a könyvtárak és adatbázisok használatához.

(Budaházy Ibolya)

Lehetetlen küldetés? A papír nélküli könyvtár jövője

A XX. század utolsó évtizedeiben széles körben elterjedt a papír nélküli társadalom küszöbönálló eljövételének gondolata. *George E. Pake*, a *Xerox Corporation Palo Alto Kutatási Központjának* vezetője egy 1975-ös, a *BusinessWeek*-ben megjelent interjúban azt jósolta, hogy az irodai dolgozók az elkövetkező 20 évben egy egyszerű gombnyomással behívhatják majd dokumentumaikat számítógépeik képernyőjére. „Nem tudom, mennyi (nyomtatott) papírra lesz szükség egy ilyen világban.” *Lancaster* (1978) szintén papír nélküli társadalmat és jelentős változásokat jósolt a könyvtárakban is az évszázad végére. 30 évvel később a *The Guardian* (2005) egy olyan irodai környezetet vizionált, amelyben a papír helyét teljesen felváltják majd a nagy sebességű hálózatokkal folyamatos kapcsolatban álló, papírvékony számítógépes eszközök. Ebben a világban a hallgatóknak nem lesz majd szükségük tankönyvekre, mert minden anyag, amely tanulmányaikhoz szükséges, elérhető lesz ezeken az eszközökön.

Kétségtelen, hogy ezek és az ezekhez hasonló elképzelések javarészt bekövetkeztek: cégek sokasága vezette be a papír nélküli alkalmazások és munkafolyamatok legalább egy részét, gondoljunk csak az elektronikus koncertjegyvásárlásra, az elektronikus beszállókártyákra vagy akár a kötelező biztosítás elektronikus módon való intézésének lehetőségére. Ami ennél sokkal meglepőbb, hogy olyan iskolákat is találunk ma már, amelyek szintén nemet mondtak a papírra, s teljes mértékben „bedrótozva” oktatják a gyerekeket. Ennek pedig sokkal nagyobb és hosszabb távú következményei és rizikói lehetnek, mint annak, hogy az interneten vesszük meg a vonatjegyünket.

A papír nélküli társadalommal kapcsolatos gondolkodásnak fontos eleme volt, természetesen, a könyvtári világ is: hogyan alakulnak át a papíralapú intézményből papír nélkülivé, különös tekintettel arra, hogy digitális forrásokat biztosítsanak felhasználóik számára. Ezeknek a változásoknak egy része olyan drámai, hogy szalagcímek lettek belő-

lük. 2010 nyarán adták hírül például a lapok, hogy megnyílt a *Stanfordi Egyetem* új mérnöki szakkönyvtára, amelynek állománya 85%-kal kevesebb nyomtatott dokumentumot tartalmaz, mint az új épület felhúzása előtt. A folyóirat-gyűjtemény teljes mértékben online áll rendelkezésre, a könyvek helyét pedig e-könyvek vették át. A könyvtár igazgatója, *Michael Keller* ráadásul azt jósolta, hogy hamarosan a polcon maradt kevés könyvet is digitalizálják, és nem is lesz többé szükség nyomtatásra. Nem sokkal ezután a *Cornell Egyetem* mérnöki szakkönyvtára is hasonló terveket jelentett be.

De biztosak lehetünk-e abban is, hogy a stanfordi és a cornell-i könyvtárak *adminisztratív részlegei* is követik ezt a tendenciát, s bevezetik a papír nélküli irodát?

A témában rendszeresen publikálók ironikusan állapítják meg, hogy hiába az elektronikus jegyvásárlás, hiába az e-tankönyv, az ezeket a háttérből létrehozó munkafolyamatok bizony továbbra is papíralapon működnek.

A referált cikk célja, hogy bemutassa a papír nélküli iroda megvalósulásának jelenlegi állapotát, s hogy megvizsgálja, milyen távolságra vagyunk a papír nélküli irodai körülmények között tevékenkedő könyvtárosok könyvnélküli könyvtárától. Bemutatja, hogyan kezeljük az irodai munkát és információt, hogyan gondolkodunk, s hogyan dolgozunk; sorra veszi mindazokat a folyamatokat, amelyek egy konklúzióhoz vezethetnek csak bennünket: a papírtmentes iroda egyelőre csak álom marad.

Papírfelhasználás a fejlett társadalmakban

Arról nincsenek adatok, hogy hogyan alakul a könyvtárak papírfelhasználása, de számos adat áll rendelkezésre a fejlett országok papírhasználatáról. Az USA-ban például a teljes papírfelhasználás

1993-ban 91,5 millió tonna volt, s 2007-re 96,7 millió tonnára nőtt. 2010 áprilisában pedig már arról lehet olvasni, hogy az irodai papírhasználat 10%-kal nőtt 2009-hez képest. Kanadában a 2006-os állami statisztikai jelentés azt jelzi, hogy papír-felhasználás az utolsó 20 évben megduplázódott. Minden kanadai naponta 21 oldal papírt használ el, s ennek átlagosan 39%-a végzi a papírkosárban. Érdekes, mekkora különbség van a tényleges papírhasználat és aközött, hogy az emberek mit gondolnak erről: egy tanulmány szerint a kanadaiaknak csak 21%-a gondolta azt 2008-ban, hogy több papírt használ, mint öt évvel korábban.

Ezzel ellentétben az Egyesült Királyságban évente átlagosan 1%-kal csökkent a felhasznált (bármilyen típusú) papír mennyisége 2000 óta. (Kivételesen ez alól csak 2009 volt, amikor a recesszió miatt 9%-kal csökkent a felhasználás.) A csökkenés ellenére egy 2007-es vizsgálat szerint a brit irodai alkalmazottak évente kb. 120 milliárd oldalt nyomtattak ki, azaz minden egyes személy 22 oldalt naponta – s ennek is nagy része a szemetesben landolt. A válaszadónak több mint a fele ismerte el, hogy gyakran nyomtatja ki véletlenül ugyanazt a dokumentumot több alkalommal. A megkérdezetteknek kevesebb, mint a fele (47%) válaszolta csak azt, hogy tudatosan próbálja csökkenteni a nyomtatás mennyiségét.

Míg a szabványpapír felhasználásának és a nyomtatásnak a mértéke csökkent az Egyesült Királyságban, jelentősen nőtt a színes nyomtatás mennyisége az elmúlt években – többek között az egyre jobb otthoni és irodai nyomtatók elterjedésének következtében. A Fujitsu vizsgálata azt is kimutatta, hogy jelentősen nőtt a jó minőségű, magasabb fényű, jobb szíkontrasztot nyújtó papírok használata is.

Az Egyesült Királyságra vonatkozó adatok azonban – mindent egybevéve is – egyedülállóak, azt is mondhatjuk, hogy rendellenesek. Európa többi részén ugyanis 1991 óta a papírgyártás és a felhasználás mértéke is rendszeresen nő, s a számítások szerint az elkövetkező 10 évben a világ papírigénye évente több mint 2,1%-kal nő majd folyamatosan – többek között a személyi számítógépek, s velük együtt a nyomtatók terjedésének köszönhetően.

Mindezek – s ha szívünkre tesszük a kezünket, saját példánk alapján is – világos, hogy az a papírmennyiség, amit munkánk során elhasználunk, folyamatosan növekszik. Bizton feltételezhetjük azt

is, hogy a könyvtári munkatársak is elhasználják azt a bizonyos 22 oldalnyi papírt naponta, s ennek 40%-át ők is a szemetesbe dobják. Hogyan oldható fel tehát az ellentmondás az egyre inkább papírmertessé váló könyvtári állományok és az egyre több papírt felemésztő könyvtári háttér munkák között? A helyzet megértésének kulcsa valószínűleg a hozzáférésnek, az információk szervezésének, rendezésének és visszakeresésének módjában keresendő.

Szervezés és hozzáférés

Teljes joggal feltételezhetnénk, hogy a könyvtári dolgozók – más irodai alkalmazottakhoz hasonlóan – kevesebb papírt használnak azóta, hogy általánossá vált a dokumentumok elektronikus formában való tárolása és továbbítása. A valóság azonban az, hogy míg színházjegyet vagy vonatjegyet már online rendelünk, s a visszaigazolást róla online kapjuk meg, a vásárlást igazoló elektronikus dokumentumot és magát a jegyet kinyomtatjuk. (Annál is inkább, mert a színházban vagy a vasútállomáson kérik azt tőlünk...)

Ugyanez a helyzet a könyvtárakkal. Ha elektronikusan kapunk egy számlát, azt általában kinyomtatjuk és a nyomtatott változatot őrizzük meg az irattárban. Az ok pedig a hozzáférés és a megőrzés papíralapú folyamata: a könyvtári adminisztrációs munkafolyamatok, az irattározás módja és rendszere papíralapú, s ha meg is őrizzük az elektronikus dokumentumot, az csak egy másodlagos, kiegészítő, „ez is megvan” változat.

Mi lehet a követendő eljárás? Archiváljuk a papírformában érkezett számlát és kísérelve el egy dossziében, az elektronikusan érkezetteket pedig digitális formában, egy elektronikus mappában? Ha létezik egy ilyen online fájl, legyen az hozzáférhető egy központi szerveren keresztül mindenki számára, akinek szüksége van rá, vagy mentjük a fájlt egy hálózatba nem kötött számítógépre, ilyenformán csak az adott géphez hozzáféréssel rendelkező munkatárs számára elérhetővé téve azt? Fontos kérdések ezek.

A könyvtáraknak mindeneke előtt el kell dönteniük, hogy okos dolog-e mondjuk egy bizonyos szállítójuk, partnerük dokumentumait két különböző helyen (egy dossziében a polcon és elektronikusan egy gépen) tárolni, vagy minden dokumentumot egy helyen tárolni (válasszák bármelyik módot is). Ha úgy döntenek, hogy elektronikusan őriznek meg mindent, világos, hogy a papíron érkezett

iratokat először be kell szkennelni. Még ha rendelkeznek is valamennyi szükséges szoftverrel, hardverrel, s a feldolgozáshoz szükséges idővel is, amelyet a dokumentumok szkennelése igényel, jön a következő probléma: hogyan és hova mentseék, hol őrizzék a digitális objektumokat.

A digitális megőrzés egyik kérdése az online tartalomkezelő rendszerek problémája. Ahogy több szerző is megjegyzi, állandó zűrzavart okozhat ezekkel a rendszerekkel kapcsolatban a különböző szabványok, a használt operációs rendszerek, a szervezési döntések és a szoftverfrissítések problémája.

A másik probléma a tartalomszervezés, az elektronikus dokumentumok rendszerbe szervezésének feladata. Az a rendszer, ami szerint ma besorolom a dokumentumaimat, lehet, hogy holnap megtalálhatatlanná teszi őket. Ahhoz pedig, hogy a könyvtári munkafolyamatokat papírmentessé tegyük, kollektív döntéseket kell hozni az anyag digitális tárolását illetően, s egy, a digitális dokumentumokra is alkalmazható rendszerezést kell kitalálni hozzájuk (az ETO vagy a Kongresszusi Könyvtár katalizálási rendszere itt nem működik).

A papírmentes iroda megteremtése többet jelent annál, hogy megveszünk egy rendszert, kidolgozzuk az adatbázisstruktúrát, meghatározzuk a kapcsolódó munkafolyamatokat, jogosultságokat, s kitaláljuk, hogyan kezeljük az elektronikus, illetve a papírformában érkező dokumentumokat. A legtöbb intézmény különböző archiválási, irattározási és selejtezési szabályzatokkal is rendelkezik, amelyek meghatározhatják, befolyásolhatják a papírmentes iroda megteremtésének módját és körülményeit – gondoljunk csak például a megőrzési időre. Vajon megsemmisíthető-e a papírdokumentum a szkennelést és az elektronikus verzió archiválását követően? Technológiailag fejlett világunkban is sok esetben kötelező vagy legalább ajánlott megőrizni bizonyos dokumentumokat eredetiben, gondoljunk csak pl. a bizonyítványokra, szerződésekre, hiteldokumentumokra.

A papírmentes iroda tervezésénél gondolnunk kell a jövőben potenciálisan felmerülő jogi problémákra is, olyan vitás helyzetekre, amikor szükség lehet bizonyos dokumentumok bemutatására, tények igazolására stb., s a bíróságok általában nem elégednek meg a bizonyítékok elektronikus formában való benyújtásával.

S végül, fontos probléma az elektronikus rendszerek megbízhatóságának kérdése is, illetve az a gyakran előforduló helyzet, amikor a számítógépes rendszer leállása esetén egyszerűen nincs adatunk, információnk, dokumentumunk, mert nem őriztük meg a dokumentum papírváltozatát. A papíralapúakat helyettesítő elektronikus rendszerekkel szemben tehát nagyon fontos követelmény az adatok megfelelő backup-ja, magas fokú biztonsága, s egy válságterv megléte, azaz annak pontos ismerete, mit kell tennünk egy elektronikus leállás vagy rendszerprobléma esetén.

A papírmentes könyvtárak jövője szempontjából is alapvető fontosságú tehát az alapidokumentumok (pénzügyi dokumentumok, szerződések és más jogi, valamint személyzeti ügyeket érintő dokumentumok), rekordok backup-ja és biztonsága.

Úgy dolgozunk, ahogy gondolkozunk

Andy Jones, a *Xerox Global Services* egyik igazgatója szerint jelentős változás figyelhető meg abban, hogyan használjuk a papírt: míg 30 évvel ezelőtt a papír meghatározó eleme volt az üzleti folyamatoknak, történéseknek, ma a papír sokkal inkább a folyamatban lévő ügyek médiuma. Hiába őrizzük tehát a dokumentumokat elektronikus, ahhoz, hogy elolvassuk őket vagy dolgozzunk velük, általában kinyomtatjuk őket. A papír sokoldalú, rugalmas és sokkal inkább megfelel az alkalmi, ad hoc olvasáshoz, mint az elektronikus dokumentumok.

A papírhasználat manapság elterjedt módja, s az, hogy a papírmentes iroda még mindig csak távoli cél, olvasásunk, gondolkodásunk és munkavégzésünk módjából ered. A szakértők régóta hangsúlyozzák, hogy ugyanazt az információt másképp olvassuk elektronikus és papírról: az előbbi inkább a szavak, sorok közti szőrfölést, nem pedig figyelmes, elmélyült tevékenységet jelent. *Jakob Nielsen* nyomon követte az emberi szem mozgását elektronikus és papírdokumentum olvasása közben is, s a következőket találta: online olvasva az emberi szem egy F betű mintáját követve halad végig a képernyőn. Még akkor is, ha a folyamat horizontálisan kezdődik, tekintetünket hamarosan lefelé, a képernyő alsó része felé fordítjuk: megnézzük, mi van még a képernyőn, s elkezdünk bizonyos részeket kihagyni. Ha tehát bizonyos elemeket keresünk a szövegben, az online olvasás tökéletes hozzá; a szövegben rejlő mélyebb kapcsolatokat viszont csak a papírdokumentum olvasása közben látjuk meg. Ezért nyomtatjuk ki még

egy és még egy, s még egy utolsó ellenőrzésre döntés előtt a pénzügyi dokumentumokat, a táblázatokat, a szerződéseket, a személyügyi iratokat stb. Csak papírdokumentum olvasása közben tudunk jegyzeteket készíteni, elemzésen és információkon alapuló döntéseket hozni. Az online olvasás egyszerűen nem olyan hatékony, mint a nyomtatott dokumentumok olvasása, s ezt számos pszichológiai vizsgálat alátámasztja.

Nyilvánvaló, hogy nem minden könyvtári-adminisztratív dokumentum igényel figyelmes olvasást, mély elemzést. Javarésztük a napi rutintevékenységek során elektronikusan elolvasható, értelmezhető, feldolgozható, ami értelemszerűen csökkentheti tehát a felhasznált, megőrzött és kidobott papír mennyiségét. Partnereink közül azonban egyre többen küldik számláikat elektronikusan, így egyre több könyvtár kényszerül arra, hogy felülvizsgálja irattározási rendszerét. Egyre több munkát kell tehát a színpalak mögötti szervezési, gyakorlati feladatok kialakítására, végrehajtására fordítani, tesztelni kell a különböző iktatási-irattári rendszereket. A következő könyvtárosi generációnak talán ez már könnyebb lesz.

Generációs különbségek

Kutatók kimutatták, hogy noha a fiatalabb generációk más szokásokat követnek az információgyűjtés, -feldolgozás és -tárolás során, az emberi agy működése generációról generációra nem változik. A könyvtári munkatársakra vetítve ezt a megállapítást, kijelenthető, hogy akár fiatal, akár idősebb könyvtárossal van szó, ahogy felfogják a problémát és analizálják azt, az ugyanazokkal az agyi folyamatokkal történik.

A nyomtatás tehát az olyan munkakörökben és folyamatokban, amelyek figyelmes olvasást és elemzést igényelnek, továbbra is szükséges. A következő („Y”) generációt azonban az idősebbeknél sokkal jobban érdekli a kevesebb papír használatának kérdése: környezettudatosabbak, s jónak, követendőnek tartják a különböző intézmények papírmentes szolgáltatásait. Egy vizsgálat szerint azonban csak kevesebb, mint 30%-uk tudná elképzelni az életet nyomtatott könyvek, folyóiratok, újságok és hivatalos iratok nélkül. Még meglepőbb, hogy 52%-uk a tankönyveket, iskolai anyagokat szívesebben használják papírformában, még akkor is, ha magukat a feladatokat tanáraik elektronikusan adják ki nekik. Nagy többségük pedig elképzelhetetlennek tartja, hogy bizonyos dokumentumok (jogosítvány, születési anya-

könyvi kivonat, útlevel stb.) csak digitális formában létezzenek.

Mindezek ellenére kijelenthető, hogy a fiatalabb generációk sokkal könnyebben fogadják el a „használjunk kevesebb papírt” gondolatát, s az online munka kizárólagosságát. Idősebb kollégáinknál sokkal jobban is értenek a műszaki dolgokhoz, sokkal könnyebben sajátítják el az új technológiákat, használatukat, s alkalmazzák azokat a mindennapokban.

Ha a könyvtárak a papírmentes környezet irányába indulnak el, a fiatalabb generációba tartozó munkatársak lehetnek azok, akik a legtermészetesebb módon dolgoznak az iratkezelő, dokumentumkezelő rendszerekkel, s a csak elektronikusan létező dokumentumokkal. Az ő aktív közreműködésükkel egyszer tényleg valóra válhat a papír nélküli könyvtár.

Következtetések

A papír azonban marad, legalábbis egyelőre. Az üzleti élet papíralapú, az emberek papírból tanulnak, a szerelmes leveleket papírra írjuk, jogainkat papírok biztosítják. Még azok a fiatalok is felismerik a papír fontosságát, akik világosan látják a papírhasználat környezetünkre gyakorolt következményeit.

Fontosabb azonban ennél, hogy az emberi agy más és más folyamatokat követ a különböző formátumú szövegek olvasásakor, s ez nagyban befolyásolja elemző és problémamegoldó képességünket. Bizonyos könyvtári-adminisztrációs feladatokhoz tehát mindig is szükség lesz az elmélyült olvasásra, ennél fogva a papírra. Másrészt, számos könyvtári munkafolyamat nem igényel ilyen alapos olvasási tevékenységet, egyszerű rutinmunkával elvégezhető. A könyvtárak azonban nem tartanak még ott, hogy ezeket a feladatokat teljes mértékben online végezzék. Egy ilyen projekt megvalósítása alapos tervezési, szervezési, rendszerépítési munkát igényelne, számos döntés meghozatalát a feldolgozás és a megőrzés kérdéseiről (összhangban a vonatkozó intézményi szabályzatokkal), illetve azt, hogy a tapasztalatokat megosszák egymással a könyvtárak, s ennek következtében egyfajta összehangolt, szabványosítási folyamat induljon meg ezen a területen is.

Ami a papír jövőjét illeti, kétségtelen, hogy a változások folyamatban vannak. Ugyanakkor elképzel-

hető, hogy a papírral is az történik majd, ami a lovakkal az autó megjelenése kapcsán: eleinte teljesen átvették a helyüket az autók, majd számuk szép lassan újra a XIX. század végének mennyiségére nőtt. Igaz, már nem utazásra használjuk őket elsősorban, hanem különleges célokra vagy sportolásra. Ha *Paul Saffo* futurológusnak igaza van, a papír, a lovakhoz hasonlóan, egyáltalán

nem idejétmúlt eszköz. A jövőjével kapcsolatos jóslatokat pedig egyelőre maga a papír őrzi.

/McCORMACK, Nancy: Mission impossible? The future of „paperless” library operations. = Library Management, 32. köt. 4–5. sz. 2011. p. 279–289./

(Kovácsné Koreny Ágnes)

Értéknövelt szolgáltatás az olvasóknak: ingyenes és nyílt hozzáférésű források megtalálása

Bevezetés

Számos felsőoktatási könyvtár törekszik arra, hogy az előfizetéses online tartalmak mellett az ingyenes és nyílt forrásokra is felhívja a használói figyelmét, illetve segítse őket ilyenek megtalálásában. Rengeteg ingyenes anyag van az interneten, s ezek közül az „open access” (OA) megjelölést jellemzően azokra alkalmazzák, amelyek átestek valamilyen szakmai bírálaton (peer-review) és a szerző megosztotta őket egy szabad felhasználást engedélyező (pl. Creative Commons) licenc alatt, vagy a szerző a kiadóval kötött szerződése alapján jogosult az önarchiválásra, így a publikációi bekerülhetnek az OA repozitóriumokba. Az egyes kiadók által engedélyezett felhasználási módokról a SHERPA/RoMEO adatbázisból (<http://www.sherpa.ac.uk/romeo>) tájékozódhatunk. Az OA publikálás megkönnyíti a tudományos kommunikációt, a kutatók lépést tarthatnak az új felfedezésekkel, a diákok sok időt és pénzt spórolhatnak meg a szabadon hozzáférhető tananyagoknak köszönhetően, a tanárok az oktatásba beépíthető hasznos forrásokra bukkanhatnak, a könyvtárak pedig nemcsak hogy megtakaríthatják az előfizetési költségeket, hanem a nyílt archívumok működtetésével hozzájárulhatnak anyaintézményük szellemi teljesítményének propagálásához. Az OA tartalmak megtalálása azonban nem mindig egyszerű, mert szét vannak szórva intézményi és tematikus repozitóriumokban, valamint a folyóiratok és a szerzők honlapjain, ráadásul sok ilyen publikációnak, kutatási és oktatási anyagnak nincsenek még betöltve a metaadatai a könyvtári katalógusokba vagy egyéb adatbázisokba. Ezért fontos, hogy a tájékoztatással vagy könyvtárközi kölcsönzéssel foglalkozó könyvtárosok felkutassák őket és olvasóikat eljuttassák ezekhez a forrásokhoz.

OA folyóiratok és önarchiválás

A nyílt hozzáférés alapidokumentuma, a 2002. február 14-én aláírt *Budapest Open Access Initiative* (<http://soros.org/openaccess/read.shtml>) úgy határozta meg az *open access* szakirodalmat, mint ami szabadon hozzáférhető, letölthető, másolható, terjeszthető, nyomtatható, kereshető, linkehető, indexelhető és szoftverekkel egyéb módon is feldolgozható, pénzügyi, jogi és technikai akadályok nélkül – egyedül annyi megkötéssel, hogy eközben meg kell őrizni a mű integritását és megfelelő módon kell hivatkozni a szerzőre. OA publikációk keresését érdemes a Google Scholar (<http://scholar.google.com>) adatbázisában kezdeni, amely feldolgozza például a *Hindawi Publishing Corporation* elektronikus folyóiratait. Amikor ilyen találatot kapunk, akkor azt a jobb oldalon levő sávban jelzi a kereső, és egy OpenURL link mutat a folyóirat honlapjára, ahol megtaláljuk a felhasználási szabályokat. Természetesen a cikk teljes szövegére is megjelenik egy ugrópont a találati listában. A könyvtár saját folyóirat-keresőjébe is integrálhatunk OA folyóiratokat: a *Directory of Open Access Journals (DOAJ)* katalógusát használhatjuk egy olyan linkfeloldón keresztül, mint amilyen például az SFX. Hasonló funkciót biztosít az EBSCO és a WorldCat OpenURL szolgáltatása is. Mára az is gyakorlattá vált, hogy egyetemi könyvtárak (pl. a *University of Plymouth* és a *Colgate University* esetében) lementették ezeknek a periódikáknak az adatait, és MARC rekordok formájában betöltötték saját katalógusukba.

Vannak azért hátrányok és problémák is. *Chad Hutchens* 2009-es írásában (http://www.ringgold.com/UKSG/si_pd.cfm?pid=10&articleid=5067&issueno=210&xsection=Business) felhívta a figyelmet arra, hogy a szabad tartalmakra mutató hiperhivatkozások könnyen elavulnak; nem egysé-

ges az érintettek körében az „open access” jelensége; a nyílt hozzáférés nem egyenlő az ingyenes hozzáféréssel; a hibrid OA kiadványoknál pedig előfordul, hogy több bennük az előfizetéshez kötött tartalom, mint a szabadon elérhető. Az Ingenta Connect (<http://ingentaconnect.com>) tudományos keresője épp ezért 2010 óta megkülönbözteti a tényleges OA tartalmakat a pusztán ingyenesektől. A *Highwire* és az *Elsevier* honlapjain grafikonok jelzik az adatbázisukban kereshető OA és ingyenes folyóiratok számarányát. A könyvtárközi kölcsönzést segítő *RapidILL* rendszeren át már közvetlenül is rendelhetnek a felhasználók OA kiadványokból cikkeket (<http://rapidill.org>). Fontos kiindulópont – bár nem annyira felhasználóbarát, mint a Google Scholar – a már említett DOAJ, melyet a svéd *Lund University Libraries* tart fenn (<http://www.doaj.org>). A folyóiratok ebben a katalógusban témakör, cím és nyelv szerint, valamint részben cikk szinten is visszakereshetők. A hosszú távra archivált kiadványokat külön is jelzik, mint ahogy azokat is, amelyek megkapták a *Scholarly Publishing and Resources Coalition* (SPARC) minősítő pecsétjét (ezek mind BY, tehát a legmegengedőbb CC licenc alatt jelennek meg).

Az open access egy másik fontos formája az önarchiválás, vagyis a megjelenés előtti vagy utáni (bár nem feltétlenül a végső, szerkesztett állapotú) publikációk repozitóriumokban való elhelyezése a szerző vagy egy közvetítő által. Az intézményi szintű digitális gyűjteményre jó példa a *University of Hawaii* „ScholarSpace” nevű archívuma (<http://scholarspace.manoa.hawaii.edu>), míg a szakterület(ek)re specializált, nemzetközi repozitóriumra a preprint e-gyűjtemények öse, az arXiv (<http://arxiv.org>), melyet a *Cornell University Library* üzemeltet. A *Manchester Metropolitan University* könyvtárának honlapján (<http://www.library.mmu.ac.uk/eresource/preprint.php>) egy hasznos listát találunk a világ fontosabb preprint-szervereiről, a *Scirus* keresője (<http://scirus.com>) pedig jól használható az ezekben az archívumokban, illetve a szerzők honlapjaira feltöltött publikációk megtalálására – elsősorban a műszaki és a természettudományok területén. A *Public Knowledge Project* (<http://pkp.sfu.ca>) egy ingyenes keretrendszer fejleszt, amivel a tudósok saját OA folyóiratokat tudnak indítani és működtetni. A *Mendeley* (<http://mendeley.com>) egy szakirodalom-menedzselő eszköz: a számunkra fontos publikációk adatait kezelhetjük, rendezhetjük, annotálhatjuk és oszthatjuk meg vele, de van egy kereshető katalógusa is ingyenes tartalmak adataival. Az *OCLC WorldCat* adatbázisa (<http://worldcat.org>) egy ideje

már szintén alkalmas repozitóriumokban tárolt anyagok megtalálására, mivel átveszi az Open Archives Initiative közös katalógusának, az OAIster-nek a rekordjait. A *University of Michigan* által üzemeltetett OAIster (<http://oaister.org>) nemcsak cikkek, hanem szabadon hozzáférhető könyvek, disszertációk, képek, hang- és videofájlok, valamint adatállományok metaadatait is visszakereshetővé teszi.

Nyílt tankönyvek

A hallgatói érdekvédelmi csoportok (*Student Public Interest Research Groups* = *PIRGs*) meghatározása szerint a nyílt tankönyvek (*open textbooks*) ingyenesen elérhetők online formátumban, és emellett nyomtatva is megvehetők mérsékelt áron. A *Creative Commons* vagy *GNU Free Documentation* jogokkal közzétett könyvek – a választott licenctől függően – vagy csak letölthető és kinyomtatható PDF fájlok, vagy akár szabadon átalakítható, szerkeszthető állományok is lehetnek. A nyomtatott tankönyvek drágasága komoly probléma az alacsony és közepes jövedelmű családokból származó diákoknak. Miután az érdekvédelmi szervezetek felhívták erre az USA *Oktatási Minisztériumának* figyelmét, megindult egy megoldás kereső folyamat: például felkérték a kiadókat, hogy hagyják el a költségnövelő mellékleteket a tankönyvekből és ne jelentessenek meg olyan gyakran és indokolatlanul új kiadásokat. Emellett a 2009-ben benyújtott „Open College Textbook Act” elnevezésű törvénnyel egy megpályázható pénzalapot is létrehozta szabad felhasználású tankönyvek készítésének támogatására. Az ingyenes digitális tankönyvek mellett természetesen fizetősök is egyre nagyobb számban kaphatók, esetenként a nyomtatott kiadás árának akár a feléért. Bár ma már laptopon, e-könyv olvasón vagy más mobil eszközön is használhatók ezek, valójában egyiken sem igazán kényelmesen, így sok diák még inkább a papírformátumot preferálja.

Szabad elérésű tankönyveket sokfelé találunk: a szerzők vagy munkahelyük weboldalain, a repozitóriumokban és az elektronikus tananyagkezelőkben, a nonprofit és a tudományos szervezetek, illetve a kiadócégek honlapjain (utóbbiak esetleg igény szerinti nyomtatást is biztosítanak hozzájuk), a könyvtárak pedig előfizetett csomagok vagy a Google Books-ra mutató linkek formájában kínálnak ilyeneket. A könyvtárosok által jól ismert *WorldCat* keresőjével is rábukkanhatunk szabadon felhasználható könyvekre (pl. a *Creative Commons*

mozgalom elindítójának, Lawrence Lessignek „Code: Version 2.0” c. művére, vagy éppen az MIT „OpenCourseWare” anyagaira, illetve más, egyetemi és kutatóintézeti szerveken közzétett könyvekre), ehhez az „Internet Resources” opciót be kell kapcsolni a keresőúrlapon. Egyes kiadóvállalatok szintén kínálnak ingyenes megoldásokat: például a *Flat World Knowledge* (<http://flatworldknowledge.com>) tankönyvei szabadon hozzáférhetőek online, ha az őket használni kívánó tanárok aláírnak egy szerződést a kiadóval. Az *OverDrive* nevű cég (<http://overdrive.com>) pedig Sony Reader készülékre letölthető e-könyveket kölcsönöz a diákoknak, meghatározott időre. A nonprofit *Internet Archive* nyílt e-bookformátumokra épülő *BookServer* (<http://archive.org/bookserver>) rendszere lehetővé teszi a kiadóknak, a kereskedőknek, a könyvtáraknak, sőt akár a szerzőknek is, hogy elérhetővé tegyék vásárlás, kölcsönzés vagy ingyenes letöltés formájában a könyveiket laptopokra, mobiltelefonokra, vagy egyéb dedikált olvasóeszközökre.

Szabad oktatóanyagok

A szabadon használható tananyagok (*open educational resources = OER*) fontosságára 2005-ben irányította rá a figyelmet az UNESCO. Elsősorban a fejlődő országok felsőoktatásának segítésére hozták létre a *Virtual University* nevű weboldalt (<http://unesco.org/iiep/virtualuniversity>), ahol feladatsorok, multimédia anyagok, előadások, tanmenetek és tankönyvek érhetőek el ingyenesen, sőt még az átdolgozásuk, a helyi igényre való adaptálásuk és továbbterjesztésük is megengedett. OER jellegű anyagokat szintén sokfelé lehet találni a weben, hasonlóan az ingyenes tankönyvekhez. A *Community College Consortium for Open Educational Resources* (<http://oerconsortium.org>) például kiváló kiindulópont: több száz linket tartalmaz ilyen forrásokra. Az egyik nevezetes hely közülük a *Connexions* (<http://cnx.org>), a *Rice University* kezelésében levő globális repozitórium oktatási anyagok számára. A *Connexions* egyik érdekessége, hogy a felhasználói vagy akár szakmai szervezetek is „elismerő pecséttel” láthatják el a legjobbnak ítélt tananyagokat. Egy másik fontos OER forrás a *Multimedia Educational Resources*

for Learning and Online Teaching (<http://merlot.org>), amely szakmailag jóváhagyott online tananyagok kereshető gyűjteménye. A MERLOT szerverén tankönyveket, feladatkiírásokat, referencia anyagokat, tesztlapokat és tutoriókat egyaránt találunk. Az Internet Archive (<http://archive.org>) gyűjteményébe magánszemélyek és intézmények is felajánlhatnak publikus anyagokat. A hatalmas archívumból szövegeket, hang- és filmfelvételeket, szoftvereket és elmentett weblapokat lehet letölteni.

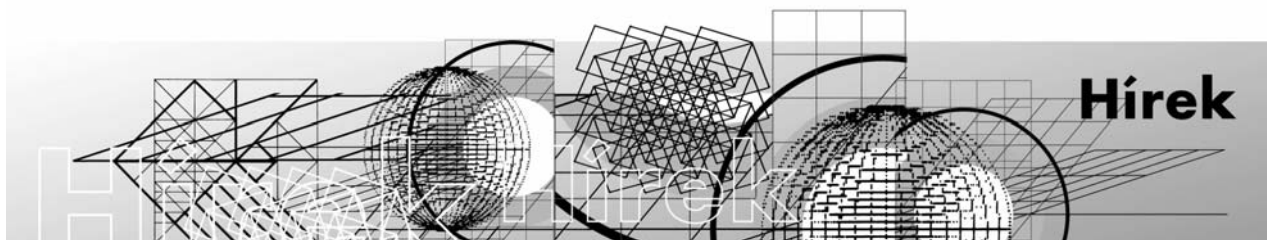
A tananyagok mellett sok disszertáció és szakdolgozat is elérhető online. A *ProQuest* (<http://proquest.com>) például szabad hozzáférést nyújt azokhoz a PDF fájlokhoz, amelyekre a szerzők engedélyt adtak. A Google Books is tartalmaz OA státuszú disszertációkat. Ugyancsak található ilyeneket az OAIster és a WorldCat katalógusaiban.

Következtetések

Az ingyenes, illetve szabad hozzáférésű anyagok egyre fontosabbak a felsőoktatásban. A könyvtárosoknak meg kell ismerniük ezeket a forrásokat és lépést kell tartaniuk a technológiai változásokkal is, hogy minél eredményesebben tudják közvetíteni őket a célközönségnek. Az egyetemi és főiskolai könyvtárakban célszerű előnyben részesíteni a költségkímélő digitális tartalmakat, és törekedni arra, hogy minél jobban hasznosuljanak. Érdemes azt is figyelemmel kísérni, hogy a felhasználók, vagyis a hallgatók, milyen újfajta információs formákat alakítanak ki a webkettes felületeken – például előadásokat, meghallgatásokat és interjúkat keresnek az iTunes és a YouTube szerverein. Ha a könyvtárosok is innovatív hozzáállással tudják szolgálni az olvasóikat és az anyaintézményeiket, az a legjobb „reklám” a könyvtár hasznosságának és szükségességének igazolására.

/Martin, Rebecca A.: Finding Free and Open Access Resources: A Value-Added Service for Patrons. = Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Electronic Reserve, 20. köt. 3. sz. 2010. p. 189–200./

(Drótos László)

A Proquest felvásárolta az ebrary-t

A ProQuest felvásárolta az e-könyveket elsőként szolgáltató ebrary-t, és így több mint 500 kiadó 250 000 e-könyvével gazdagította kínálatát. A használók nyolc évszázadot felölelő állományban kereshetnek egységesen, legyen a keresett dokumentum könyv, folyóirat, disszertáció, újság, videó vagy más dokumentumtípus.

Az 1999-ben Palo Alto-ban alapított ebrary az e-könyvpiar rohamosan fejlődő szereplője, 2010-ben például 30%-kal növelte nyereségét az előző évhez képest. Az új tulajdonos tovább kívánja fejleszteni a szolgáltatást az e-könyvek számát tekintve, továbbá újabb nyelvekkel, mint például a kínai, az arab és más nyelvek.

/Advanced Technology Libraries, 40. köt. 2. sz. 2011. p.1., 6./

A British Library Manuscript Online sorozat újabb része

A Cengage Learninghez tartozó Gale kiadó kiadta a *British Library Manuscripts Online, Medieval and Renaissance* online adatbázist, amely a 2009-ben kiadott *British Manuscripts Online* sorozat második tagja. Az új digitális archívum 565 000 oldalnyi kéziratot nyújt a kutatók részére. Míg az első rész az 1660-tól 1900-ig terjedő korszakot ölelte fel, a második az 1100-tól 1660-ig tartót, több mint 500 év alatt írt kéziratokat, legyen az levél, vers, regény, színdarab, krónika, egyházi írás vagy egyéb dokumentumtípus.

/Advanced Technology Libraries, 40. köt. 2. sz. 2011. p. 4./

Az EBSCO új adatbázisa: World Politics Review

Az EBSCO Publishing kiadta új teljes szövegű adatbázisát, a *World Politics Review*-t (WPR), amely a külpolitika iránt érdeklődőknek és a kutatóknak szól azokról a globális jelentőségű kérdésekről, amelyek a médiában nem kaptak kellő figyelmet és alapos bemutatást. A WPR-ben szereplő cikkek szerzői szintetizálják az egyes témák különböző forrásokban megjelent információit. A WPR több mint 3000 eredeti cikket tartalmaz, amelyeket 400 szakember (kutató, újságíró, tudós, kormányzati tisztviselő) ír a világ legkülönbözőbb országaiban. A naponta frissített adatbázis felöleli a 2007-től napjainkig tartó időszakot. Az előfizetők amellett, hogy elérik az EBSCOhost-on az adatbázist, további információt kaphatnak a *World Politics Review* weboldalán (www.worldpoliticsreview.com).

/Advanced Technology Libraries, 40. köt. 3. sz. 2011. p. 4./

A Bowker kiadta a Books in Print új változatát

A ProQuest-hez tartozó Bowker kiadta a *Books in Print*-nek a felhasználói visszajelzések alapján teljesen átdolgozott új változatát. Az adatbázis sok új tulajdonsággal rendelkezik. Így például a kezdeti keresés után négy útvonal közül választhatunk: relevancia szerint sorbarendezett címlista, adott cím valamennyi kiadása, 50 adatelemet tartalmazó lista (olvasóközönség, kitüntetés, ár, nyelv, formátum stb.), szófelhő az eredeti keresés finomítását elősegítendő.

Az új *New Books in Print* mindazt az információt tartalmazza, amelyet a *Global Books in Print* előfizetői idáig megkaptak. Helyettesíti az összes korábbi kiadást, beleértve a *Books in Print*, a *Global*

Books in Print, a *Children's Books in Print*, a *Spanish Books in Print* és a *Patron Books in Print* kiadványokat. Az olvasóknak szóló népszerű tanácsadó szolgáltatást; a *Fiction Connection* és a *Non-Fiction Connection* szintén elérhető lesz a New Books in Print előfizetői számára.

/Advanced Technology Libraries, 40. köt. 3. sz. 2011. p. 5./

A Britannica megjelentette az Image Quest-et

Az *Encyclopaedia Britannica* megjelentette az *Image Quest*-et, amely 2 millió jogtiszta képanyagot tartalmaz 40 gyűjteményből, beleértve a *Kindersley Images*-t, a *Getty Images*-t, a *National Portrait Gallery of London*-t, a *National Geography Society*-t és az *Oxford Scientific*-et.

A képek tárgykör szerint vannak rendezve, mind egyik fényképhez vagy illusztrációhoz teljes metaadatsor tartozik, közte a forrás, a szerzői jog tulajdonosa, tárgyszó, hivatkozások. A képeket le lehet tölteni, ki lehet nyomtatni, el lehet menteni egy Lightbox-ban vagy virtuális mappában, és el lehet küldeni JPEG vagy GIF formátumban.

/Advanced Technology Libraries, 40. köt. 3. sz. 2011. p. 7./

A The New York Times digitális előfizetése

A *The New York Times* bevezette a digitális előfizetést a *nytimes.com* weboldal gyakori látogatói számára. Amikor az olvasó eléri a havi limitet, kérdést kap: akar-e digitális előfizető lenni. A lap ún. „home-delivery”, azaz otthoni előfizetői teljes és ingyenes elérést kapnak, a *The Times*' alkalmazásokhoz. Hasonlóan a *The International Herald Tribune* print előfizetői a *nytimes.com*-hoz.

Azok a könyvtárak és intézmények, amelyek előfizetői a *The Times* nyomtatott változatának, ugyanolyan jogokkal rendelkeznek, mint a home-delivery előfizetők.

A „non-home delivery” felhasználók, azaz a nem otthoni előfizetők 20 cikket olvashatnak havonta térítésmentesen. Számukra a *The Times* három digitális előfizetési módot kínál, hogy választhassanak, milyen eszközzel kívánják elérni. Az alap-

csomag okostelefonosoknak 15 USD/hó, az iPad-esek már 20 USD/hót fizetnek, míg a harmadik csomag a mindkét eszközzel rendelkezőknek 35 USD-be kerül.

Azok, akik The Times cikkekhez internetes keresés, blog és közösségi oldalakon keresztül jutnak, akkor is elérhetik ezeket a cikkeket, ha már elérték a limitjüket, de a Google oldalon keresztül viszont naponta ingyenesen csak öt cikk érhető el.

/Advanced Technology Libraries, 40. köt. 4. sz. 2011. p. 1., 10./

Az Internet Archive e-könyvkölcsönző programja

Mintegy 150 köz- és egyetemi könyvtár az *Internet Archive* vezetésével elindított egy 80 000 e-könyvet kölcsönző programot. Főleg 20. századi könyvek vannak benne, az *OpenLibrary.org* oldalon érhetők el, ahol már több mint egy millió könyvet lehet korlátozás nélkül olvasni lappal, olvasókészülékkel vagy a könyvtár számítógépén. Bármely *OpenLibrary.org* számlatulajdonos maximum öt könyvet kölcsönözhet egyszerre, két hétre. A könyveket egyidejűleg csak egy olvasó kölcsönözheti.

/Advanced Technology Libraries, 40. köt. 4. sz. 2011. p. 1., 11./

A Thomson Reuters új Web of Knowledge adatbázisa

A több mint tíz évvel ezelőtt elindított *Web of Knowledge* a világ vezető tudományos szakirodalmához nyújt elérést, miközben metrikus és analitikus eszközökkel is szolgál a kutatás hatásának megítélésére.

Az új változat néhány tulajdonsága:

- A *ResearcherID* és a *Web of Science* teljes integrálása.
- A hivatkozás nagyobb mélysége a *BIOSIS Citation Index* és a *Chinese Science Citation Database* teljes körű integrálásával.
- Gyorsabb keresés és jobb keresési eredmény.

A *Web of Knowledge* a létező legnagyobb hivatkozási adatbázis, benne a *Web of Science* is, amely

100 év kutatási eredményét 12 000 folyóirat és 100 000 konferenciaanyag révén szolgáltatja.

/Advanced Technology Libraries, 40. köt. 5. sz. 2011. p. 6./

A Yale gyűjtemények digitalizált képanyaga

Világszerte *ingyenesen* elérhetővé válik a Yale Egyetem múzeumi, archívumai és könyvtárai többmillió digitalizált képanyaga az egyetem új nyílt elérési politikájának köszönhetően. Már 250 000 tétel szerepel a most kifejlesztett közös katalógusban. A képek használatát semmilyen korlátozás sem nehezíti.

/Advanced Technology Libraries, 40. köt. 6. sz. 2011. p. 7./

A McGraw-Hill új e-könyv platformja

A McGraw-Hill Professional meghirdette a McGraw-Hill eBook Library-t, amely több mint 300 000 oldalnyi, mintegy 1000 e-könyvet nyújt a mérnöki tudományok, a számítástechnika, az orvostudomány és az üzlet világából. Az előfizetők az év folyamán pluszköltség nélkül kapják meg a havonta megjelenő új könyveket.

Az olvasók megjegyzéseket fűzhetnek, könyvjelzőket tehetnek, kijelölhetnek részeket és ki is nyomtathatnak részeket saját felhasználásra.

/Advanced Technology Libraries, 40. köt. 6. sz. 2011. p. 10./

Az EBSCO és a Wilson egyesült

Az EBSCO Publishing és a The H. W. Wilson Company összeolvadt, a cég neve EBSCO

Publishing marad, a H. W. Wilson pedig az EBSCO Publishing egy részlegeként működik. Mindkét vállalat ideális házasságnak tekinti ezt, egymást erősítő lépésként. A Wilson adatbázisok a minőségi indexelésükről híresek, így várhatóan gyakorlatuk kedvező hatással lesz az EBSCO adatbázisok tárgyköri indexelésére is. Az EBSCO keresőfelületét úgy fejlesztik tovább, hogy kihasználhassa a Wilson indexelését. A Wilson adatbázisok többségét az EBSCO továbbfejleszti, néhány adatbázist viszont egyesít EBSCO adatbázisokkal.

/Advanced Technology Libraries, 40. köt., 8. sz. 2011. p. 1., 5./

Bővült a Gale digitális gyűjteménye

A Gale olyan anyagokkal bővítette digitális gyűjteményeit, amelyek még soha nem voltak digitalizálva, sőt még mikrofilmen sem jelentek meg. Az alábbi új sorozatokról van szó:

Slavery and Anti-Slavery, Part II: Slave trade in the Atlantic World – amely a rabszolgatartással és -kereskedelemmel kapcsolatos történelmi dokumentumokat és kéziratokat dolgozza fel.

The Making of the Modern World, Part II.: 1851–1914., a sorozat első részét (The Goldsmiths'-Kres Collection, 1450–1850) folytatja időben, amely a nemzetközi kereskedelemmel, az ipari forradalommal és a modern kapitalizmus kialakulásával kapcsolatos monográfiákat, jelentéseket, levelezéseket, beszédeket és más dokumentumokat dolgozta fel.

The Making of Modern Law: Primary Sources II., 1763–1970. – 1,6 millió oldallal gazdagítja a gyűjteményt a Harvard Law School Library, a Yale Law Library és a Law Library of the Congress anyagaira támaszkodva.

/Advanced Technology Libraries, 40. köt., 8. sz. 2011. p. 9–10./

(Szántó Péter)

